

2004/20/4

KULUTTAJATUTKIMUSKESKUKSEN TOIMINTAKERTOMUS JA TILINPÄÄTÖSLASKELMAT

1.1. – 31.12.2003

KULUTTAJATUTKIMUSKESKUKSEN TOIMINTAKERTOMUS JA TILINPÄÄTÖSLASKELMAT

1.1.– 31.12.2003

	sivu
1. TOIMINTAKATSAUS	3
2. TULOKSELLISUUDEN KUVAUS	7
2.1 Vaikuttavuus, taloudellisuus ja tuottavuus	7
2.1.1 Vaikuttavuustavoitteet ja niiden toteutuminen	7
2.1.2 Toiminnalliset tavoitteet ja niiden toteutuminen	10
2.1.3 Toiminnan taloudellisuus ja tuottavuus	19
2.2 Kannattavuus	22
3. TILINPÄÄTÖSLASKELMAT JA NIIDEN LIITTEENÄ ANNETTAVAT TIEDOT SEKÄ TILINPÄÄTÖSLASKELMIEN TARKASTELU	23
3.1 Tilinpäätöslaskelmat	23
3.2 Tilinpäätöslaskelmien liitteenä annettavat tiedot	26
3.3 Tilinpäätöksen laskelmien tarkastelu	32
4. SISÄINEN VALVONTA	35
5. ALLEKIRJOITUKSET	36

LIITTEET

- 1. Henkilöstökertomus 2003**
- 2. Tutkimus- ja tietopalveluprojektien 2003 kuvaukset**

1. TOIMINTAKATSAUS

Haasteellinen visio

Kuluttajatutkimuskeskuksen tavoitteena on vuoteen 2010 mennessä olla kansallisesti kilpailukykyinen ja kansainvälisesti tunnustettu kuluttajien hyvinvointia edistävä tutkimuslaitos, kuluttajatutkimuksen tiedonsiirtoon ja sähköisiin verkkopalveluihin liittyvän tiedonvälityksen edelläkävijä sekä arvostettu yhteistyökumppani. Näitä strategiassa hyväksytyjä tavoitteita edistettiin laaja-alaisen tutkimusohjelman ajankohtaisilla painoalueilla sekä vahvistamalla tutkimusosaamista, laatimalla tietohallintostrategia, kehittämällä verkkopalveluja sekä laajentamalla edelleen tutkimusyhteistyötä sekä asiantuntijatoimintaa. Tutkimuskeskus on vakiinnuttanut paikkansa monialaisen kulutustutkimuksen tutkijakoulutuksen sekä kansainvälisten tutkijakontaktien edistäjänä.

Kuluttajatutkimuskeskus tuottaa ja välittää tutkimustietoa kulutuksesta ja kuluttajien käyttäytymisestä sekä niihin kiinteästi liittyvästä markkinoiden, talouden ja yhteiskunnan kehityksestä. Kuluttajatutkimus tarkastelee kulutusyhteiskunnan ja kuluttaja-asioiden toimintaympäristöä sekä sen kansallisia ja kansainvälisiä muutostekijöitä, kehityspiirteitä ja riskitekijöitä ennakoiden ja tunnistuen.

Muuttuva toimintaympäristö

Kulutusyhteiskunnan monimuotoistuminen taloudellisesti ja kulttuurillisesti, markkinoiden keskittyminen ja kansainvälistyminen sekä uuden teknologian laajamittainen käyttöönotto leimaavat markkinoita, taloutta ja ihmisten arkielämää. Muutostrendit ovat usein luonteeltaan sellaisia, että ne korostavat kuluttajien oman osaamisen ja aktiivisuuden merkitystä, tietoja ja taitoja. Kuluttajakunta itsessään muuttuu ikärakenteensa ja toimintatapojensa puolesta perinteisten sosio-ekonomisten selitysmallien menettäessä yhä enemmän merkitystään kulutusmuutosten ennakoinnissa. Laajenevilla markkinoilla kotitaloussektorista ja kulutuksesta on tullut taloutta ylläpitävä voima, jonka kasvua ja käyttäytymismuutoksia seurataan tiivistä. Tämä luo kasvavaa kysyntää kuluttajatutkimukselle.

Tutkimustieto, asiantuntemus ja yhteistyö onnistuneen kuluttajapolitiikan ehtona

Kuluttajapolitiikan tulee tavoitella taloudellisesti, sosiaalisesti ja ekologisesti kestäväää kehitystä. Se merkitsee tuotannollisen ja yritystoiminnan, kulutuksen, taloudellisen kasvun sekä ympäristönäkökohtien yhteensovittamista. Sekä tutkimuksen että muun asiantuntijatoiminnan tehtävänä on lisätä valmiuksia tunnistaa muutostekijöitä, ymmärtää markkinoiden toimintamekanismeja sekä tuottaa uusia ratkaisuvaihtoehtoja ehkäistä riskejä. Kuluttaja-asioiden laaja-alaisuus edellyttää, että tavoitteet priorisoidaan ja asiantuntijatoiminta perustuu tietoon, osaamiseen sekä eri sektoreiden ja toimijoiden väliseen yhteistyöhön.

Kuluttajatutkimus vahvistaa kuluttajanäkökulman huomioonottamista sekä päätöksentekijöiden ja asiantuntijoiden osaamista kuluttaja-asioissa toimimalla aktiivisessa yhteistyössä horisontaalisen hallinnon sekä eri poliittikalohkojen kanssa. Kuluttajatutkimuskeskus edistää kuluttajien hyvinvointia uutta tutkimustietoa tuottamalla. Hyvinvointitavoitteen saavuttamisen ehtona on usean poliittikalohkon ja talouden eri toimijoiden toimiva yhteistyö. Kuluttajatutkimuskeskuksen tutkimusala kattaa kotitalouksien toimintaan ja kuluttajien käyttäytymiseen liittyvän tutkimuksen lisäksi kulutustavaroiden ja palvelujen laatuun sekä markkinoiden rakenteeseen ja yhteiskunnan muutoksiin liittyvän monitieteisen kuluttajatutkimuksen. Tutki-

musohjelman painoaloissa tarkasteltiin ajankohtaisia kulutusmuutoksia ja kotitalouksien palvelutarpeita, kuluttajien vaikutusmahdollisuuksia ja asemaa elintarviketalouden kehittämisessä, käyttäjälähtöistä teknologian arviointia sekä kuluttajien ja elinkeinoelämän yhteistyötä uuden teknologian, innovaatiotoiminnan ja ympäristökysymysten alueilla sekä edelleen euroon siirtymistä, kilpailullisuutta eri toimialoilla ja jakelusektorilla sekä hintarakenteita erityisesti elintarvikesektorilla.

Kuluttajatutkimuksen tiedonsiirto sektorihallinnon kaikille alueille on ollut keskeinen kehittämistavoite edellyttäen kansalaisten arkielämään liittyvien ongelmien ja uusien kehittämiskorjausten tunnetuksi tekemistä asiantuntijatoiminnassa, sidosryhmien ja median keskuudessa. Kuluttajatutkimuksen kysynnän kasvu näyttäytyy ennen muuta asiantuntijatoimintaan liittyvänä kasvuna.

Kuluttajatutkimuskeskuksen henkilöstö osallistui toimintavuonna aktiivisesti uuden kansallisen kuluttajapoliittisen ohjelman 2004–2007 valmisteluun. Ohjelmassa korostuu entistä voimakkaammin eri toimijoiden välisen yhteistyön rooli koskien niin julkisen sektorin toimijoita keskus-, alue- ja paikallistasolla, elinkeinoelämän toimijoita, kansalais- ja kuluttajajärjestöjä sekä kuluttajia ja kotitaloussektoria kaikkineen. Pääasiallinen ja koordinaatiovastuu kuluttajasioissa lankeaa kauppa- ja teollisuusministeriölle, jossa kuluttaja- ja kilpailuasioiden edellytetään sidosryhmien näkemysten mukaan nivoutuvan niin elinkeino-, kilpailu- kuin teknologiapolitiikkaankin. Muilla hallinnonaloilla kuluttajatutkimuksen rahoittajia ja tulosten hyödyntäjiä ovat erityisesti elintarvike-, ympäristö- ja talouspolitiikan alueet.

Talous

Kuluttajatutkimuskeskus on kauppa- ja teollisuusministeriön alainen nettobudjetoitu laitos, jonka menot katetaan osin budjettirahoituksella ja osin ulkopuolisella tulorahoituksella. Tulot ovat pääosin yhteistoiminnan tuottoja tutkimustoiminnasta.

Pitkäkestoisten tutkimushankkeiden, kuten euroon siirtymisen arvioinnin, mobiilipalveluiden ja palvelututkimuskokonaisuuden, saattaminen suunnitelmien mukaiseen päätökseen on pitkälti ollut mahdollista aiemmilta vuosilta säästyneiden siirtomäärärahojen turvin. Yhteiskuntatieteellisen kuluttajatutkimuksen tutkimusalueen rahoitus ei ole kasvanut toivottavalla tavalla sektorihallinnossa, mikä lisää kilpailua niukoista määrärahoista tutkimuslaitosten kesken. Tutkimuskeskuksen henkilötöyvuosien määrä on vakiintunut noin 40 htv:n tasolle, mikä asettaa rajat uusien hankkeiden käynnistämiseksi sekä julkisen yhteishankerahoituksen hankkimiselle.

Valtion talousarviossa 2003 Kuluttajatutkimuskeskuksen bruttomenoiksi arvioitiin 2 645 500 euroa ja tuloarvio oli 865 500 euroa. Nettomäärärahaa lisäbudjetti mukaan lukien myönnettiin 1 780 000 euroa. Rahoitusperustana toimi myös vuoden 2002 siirtomääräraha, noin 533 300 euroa.

	talousarvio 2003	toteutunut 2003	poikkeama/ muutos	toteutunut 2002	muutos 2002-2003
Bruttomenot	2 645 500	2 668 513	+ 23 013	2 697 796	- 29 273
Bruttotulot	865 500	686 120	- 179 380	735 603	- 49 473
Nettomenot	1 780 000	1 982 393	+ 202 393	1 962 193	+ 20 200

Tutkimuskeskuksen toimintavuoden menot olivat 2 668 513 euroa ja tulot 686 120 euroa. Tulot toteutuivat 179 380 euroa eli noin 21 % talousarviota pienempinä. Menoiksi ja tuloiksi voidaan tulkita myös niiden tutkimushankkeiden menot, joissa tutkimuskeskuksella oli oikeus käyttää toisen viraston määrärahamomentteja. Näiden kirjausten yhteismäärä oli 37 670 euroa eli 14 548 euroa enemmän kuin edellisvuonna. Ulkopuolinen tulorahoitus oli siten 723 790 euroa ja menot kaikkineen 2 706 183 euroa.

Sekä tulojen että menojen pieneneminen edelliseen vuoteen verrattuna selittyy osin vuonna 2002 järjestetyn konferenssin tuloilla ja järjestelymenoilla.

Toimintavuodelta siirtyy siirtomäärärahaa 330 934 euroa vuodelle 2004. Siirtomäärärahaa käytettiin 202 393 euroa. Vuoden lopun siirtomääräraha vastaa noin 1,5 kuukauden toimintamenoja.

Toimintavuonna laadittiin tutkimuskeskukselle tietohallintostrategia ja uudistettiin kuluttajapaneeli. Muita merkittäviä hankintoja ei toimintavuonna tehty. Toimitilat pysyivät samoina.

Toimintasuunnitelmassa esitettyyn sisäiseen budjettiin verrattuna sekä tulot että menot alittivat suunnitellun. Tulot olivat noin 214 000 euroa pienemmät ja menot 104 000 euroa pienemmät kuin oli suunniteltu. Nettona ero suunniteltuun oli noin 110 000 euroa eli toimintavuoden talous oli hieman ennakoitua huonompi.

Henkilöstö

Vuoden lopussa tutkimuskeskuksessa oli 41 henkilöä. Virkasuhteisia heistä oli 76 % ja työso-
pimussuhteisia 24 %. Vakituksia henkilöstöstä oli 66 % ja määräaikaisia 34 %. Henkilötyö-
vuosina mitattuna vuoden työpanos oli 41,4 htv, missä on vähennystä edellisvuodesta 0,3 htv.

Koulutustasoindeksi oli korkea (6,5) verrattuna muiden vastaavien organisaatioiden indek-
siarvoon (5,5 vuonna 2002). Toimintavuonna kaksi henkilöä saavutti tutkijakoulutusasteen ja
seitsemän muuta jatkoi opintoja. Noin 37 %:lla henkilöstöstä on lisensiaatin- tai tohtorintut-
kinto.

Henkilöstö on edelleen naisvaltainen (83 %). Henkilöstön keski-ikä oli 45,1 vuotta, edellis-
vuonna 44,8 vuotta. Valtiolla keski-ikä oli 44,1 vuotta vuonna 2002. Kymmenen vuoden
sisällä 22 % henkilöstöstä jää vanhuuseläkkeelle (65 v).

Työtyytyväisyys oli tutkimuskeskuksessa parempi kuin muissa valtion tutkimuslaitoksissa ja
valtion organisaatioissa (vertailutiedot vuodelta 2002). Vuoteen 2002 verrattuna tuloksissa on
vain vähäisiä muutoksia. Työyhteisön toimivuus ja johtaminen saivat pääindeksitasolla hiu-
kan muita indeksejä alemmat arviot. Myönteisimpinä asioina henkilöstö piti työtiloja ja työvä-
lineitä, työn vastuullisuutta, haastavuutta ja mielenkiintoisuutta sekä työn itsenäisyyttä ja työn
sisältöön vaikuttamista. Tehdyn työpaikkaselvityksen mukaan henkilöstö kokee eniten vaaran
tuntemuksia henkisessä jaksamisessa ja ergonomian alueella.

Henkilöstökertomus esitetään liitteessä 1.

Toiminnan organisointi ja ohjaus

Kuluttajatutkimuskeskuksen toimintaa ohjaa ja valvoo johtokunta, Johtokunnassa käsiteltiin
tutkimuskeskuksen lyhyen ja pitkän aikavälin kehittämissuunnitelmia, resursseja sekä ajankohtaisia
tutkimus- ja kehittämishankkeita. Lisäksi keskusteltiin uuden palkkausjärjestelmän kehittämi-
sestä, tietohallintostrategian laadinnasta, kuluttajapoliittisen ohjelman valmistelutilanteesta ja
KTK:n alueellistamismahdollisuuksista. Johtokunta kokoontui kuusi kertaa.

Vuotuisten tulosneuvottelujen ja arviointipalautteen lisäksi ministeriön kanssa käytiin keskus-
teluja tutkimuskeskuksen budjettirahoituksen riittävytydestä mm. uusien tietohallinnon kehit-
tämishankkeiden rahoitukseen. Tulosohtaja osallistui kahteen johtokunnan kokoukseen.

Johtokunnan kokoonpano:

puheenjohtaja talousneuvoston pääsihteeri Seppo Leppänen, Talousneuvoston
sihteeristö, valtioneuvoston kanslia
varapuheenjohtaja kaupallinen neuvos Ilkka Cantell, KTM
jäsenet kehittämispäällikkö Anita Ahlfors-Friman, YM
professori Visa Heinonen, Helsingin yliopisto
professori Jukka Kempainen, Helsinki Institute for Information
Technology
johtaja Eila Kilpiö, KTK
erikoistutkija Johanna Varjonen, KTK
Sihteerinä toimi viestintäjohtaja Liisa Perälä, KTK

Johtajan apuna asioita valmistelevana elimenä on toiminut johtoryhmä:

johtaja Eila Kilpiö, puheenjohtaja
kehitysjohtaja Hannele Hallman
tutkimusjohtaja Johanna Leskinen
viestintäjohtaja Liisa Perälä, sihteeri

Tutkimustoiminnan strategisesta kehittämisestä ja johtamisesta on vastannut tutkimusjohto:

johtaja Eila Kilpiö, puheenjohtaja
tutkimusjohtaja Johanna Leskinen, sihteeri
tutkimuspäällikkö Ville Aalto-Setälä, (osa-aikainen 1.9.2003 alkaen)
erikoistutkija Kaisa Kinnunen (koordinaatiovastuu 1.9.2003 alkaen)
tutkimuspäällikkö Johanna Mäkelä
tutkimuspäällikkö Mika Pantzar

Tietohallinnon strategisesta kehittämisestä on vastannut tietohallinnon johtoryhmä:

johtaja Eila Kilpiö, puheenjohtaja
kehitysjohtaja Hannele Hallman
viestintäjohtaja Liisa Perälä
erikoistutkija Petteri Repo
konsultti Juha Alasuvanto
tietohallintopäällikkö Vesa Kuusinen, sihteeri

Toimintavuoden aikana järjestettiin neljä henkilöstökokousta. Yhteistoimintasopimus työsuojelun organisoinnista tehtiin henkilöstöjärjestöjen kanssa ja sen pohjalta perustettiin alkuvuodesta työsuojelutoimikunta.

Työjärjestystä tarkennettiin edellisvuodesta koskien erityisesti tutkimusjohdon ja tietohallinnon organisoitumista. Muutoin toiminta jatkui edellisvuoden tapaan organisoituna.

Kauppa- ja teollisuusministeriö uusi asetuksella kymmenen vuotta vanhan päätöksen tutkimuskeskuksen maksullisista suoritteista.

2. TULOKSELLISUUDEN KUVAUS

2.1 Vaikuttavuus, taloudellisuus ja tuottavuus

2.1.1 Vaikuttavuustavoitteet ja niiden toteutuminen

Tulossopimuksessa*) asetettiin toimintavuoden tavoitteeksi tuottaa ja välittää tutkimustietoa, jonka avulla edistetään kuluttajien ja kotitalouksien hyvinvointia ja vaikutusmahdollisuuksia, vahvistetaan kuluttajien ja elinkeinoelämän yhteistyötä sekä edistetään käyttäjälähtöisen teknologian käyttöönottoa ja kilpailukykyä vahvistavaa kehitystä.

Edelleen tutkimuskeskuksen tuli tukea tutkimuksen ja tietopalvelun avulla kauppa- ja teollisuusministeriön hallinnonalan kuluttaja-, kilpailu- ja teknologiapoliittista päätöksentekoa. Tutkimuskeskuksen edellytettiin osallistuvan aktiivisesti kansallisen kuluttajapoliittisen ohjelman toteutukseen tuottamalla tutkimustietoa ohjelmassa painotetuilla aloilla.

Tutkimustarpeiden nähtiin liittyvän seuraaviin kansallisessa kuluttajapolitiikassa esiin nostettuihin aiheisiin:

- *markkinoiden toimivuus sekä yksityiset ja julkiset palvelut kotitalouksien näkökulmasta*
- *käyttäjät ja tuottajat tietoyhteiskunnan toimijoina*
- *euron käyttöönoton vaikutukset kuluttajiin ja markkinoihin*
- *kestävien kulutustapojen edistäminen*
- *elintarvikkeiden turvallisuus ja asiakaslähtöiset laatustrategiat.*

Tietopalvelulle asetettiin vaikuttavuustavoitteeksi koota ja välittää kulutustutkimusta koskevaa tietoa kehittämällä erityisesti sähköisessä muodossa tapahtuvaa tiedonvälitystä.

Tulossopimus ja edellä mainitut vaikuttavuustavoitteet on määritelty pitkän aikavälin yleisinä strategisina tulostavoitteina, joissa korostuu yhteiskunnallinen vaikuttavuus. Suorite- tai määräperustaisia vaikuttavuustavoitteita ei asetettu.

Vaikuttavuutta ei ole toimintavuonna arvioitu tutkimuksin tai sidosryhmäkyselyin. Seuraavat näkemykset toiminnan vaikuttavuudesta perustuvat itsearviointiin. Vaikuttavuuden kuvauksena käytetään paitsi sanallista kerrontaa myös soveltuvin osin suoritteiden määrätietoja.

Tutkimuksen avulla on lähennetty yhteiskunnan toimijoita ja välitetty kuluttajien näkemyksiä yhteiskuntapoliittiseen päätöksentekoon. Toimintafoorumeina ovat olleet

- yhteisrahoitteiset hankkeet usean eri hallinnonalan kanssa
- tutkimustiedon välittäminen eri muodoissa (julkaisut, esitelmät, asiantuntijatoiminta).
- tutkimustoiminta kuluttajapoliittisen ohjelman keskeisillä painoalueilla
- aktiivinen osallistuminen uuden kuluttajapoliittisen ohjelman valmisteluun
- kansainvälinen asiantuntijayhteistyö mm. kansantalouden tilinpidon, sähköisen kaupan ja luomututkimuksen kehittämiseksi
- yhteistyö muiden tutkimuslaitosten kanssa laajojen hankkeiden aikaansaamiseksi sekä tutkimusosaamisen vahvistamiseksi.

---

*)Kursiivilla kirjoitetut tekstiosiot ovat otteita tulossopimuksesta.

Kotimaista yhteistyötä on tehty

- kauppaja- ja teollisuusministeriön hallinnonalan, ml. Tekes ja TUKES, lisäksi
- maa- ja metsätalousministeriön
- valtiovarainministeriön
- liikenne- ja viestintäministeriön
- ympäristöministeriön rahoittamissa tutkimuksissa.

Uusina avauksina olivat yhteistyö

- kotimaisten säätiöiden, kuten Sitra ja Elintarvikkeiden tutkimussäätiö
- järjestöjen, kuten Pakkausteknologia ry.
- Tullihallituksen kanssa.

Osa saadusta, mm. Tekesin myöntämästä hankerahoituksesta on tukenut tutkijoiden väitöskirjojen edistymistä. Myös Suomen Akatemia on tukenut jatkokouluttautumista.

Toiminta kansainvälisillä foorumeilla ja yhteistyöverkostoissa oli monimuotoista:

- Tutkijat esiintyivät tutkimushankkeineen yhteensä 26 konferenssissa ja seminaarissa
- Tieteellisiä artikkeleita julkaistiin kansainvälisissä julkaisuissa.
- Journal of Consumer Policyn teemanumero toimitettiin pohjautuen vuonna 2002 tutkimuskeskuksen koordinoiman kansainvälisen konferenssin antiin
- Pohjoismaista ja EU-rahoitusta saatiin kolmeen tutkimukseen sekä ulkomaisen tutkijavierailun ja workshopin järjestelyihin.

Yhteistyötä eri rahoittaja- ja muiden sidosryhmätahojen kanssa kuvataan tutkimuskokonaisuuksittain luvussa 2.1.2.

Tutkimushankkeiden ja uuden tutkimustiedon avulla edistettiin päätöksentekijöiden ja toimijatahojen vuorovaikutusta ja vahvistettiin kuluttajalähtöisen tutkimustiedon välittymistä osapuolten käyttöön. Rahoittajatahojen edustajien ja muiden asiantuntijoiden osallistuminen hankkeiden johto- ja ohjausryhmiin lisää tutkijoiden ja asiantuntijoiden vuorovaikutusta, auttaa tarkentamaan tutkimuskysymyksiä sekä nopeuttaa tutkimustiedon hyödyntämistä päätöksenteossa.

Julkaisut omissa ja muissa sarjoissa lisääntyivät toimintavuonna lähes 70 %. Toimintavuonna pidettiin myös erittäin runsaasti seminaariesitelmää. Kotimaisten esitelmien määrä lisääntyi sekin lähes 70 % edellisvuodesta. Tutkimustiedon ja –menetelmien esittely yliopistoissa ja korkeakouluissa on vuodesta toiseen lisääntynyt.

Suoritteet	2003	2002	2001	2000
Julkaisuja omissa sarjoissa	24	16	18	13
Julkaisuja muissa sarjoissa	10	3	7	
Tieteellisiä artikkeleita	13	17	24	19
Lehti- ja muita artikkeleita	32	36	21	27
Kansainvälisiä konferenssi- ja seminaariesitelmää	26	36	18	12
Kotimaisia konferenssi-, seminaari- ja muita esitelmää	107	64	89	79
Luentosarjoja eri oppilaitoksissa	13	9	6	
Yhteensä	225	181	183	150

Lisäksi tutkimuskeskuksen edustajia on osallistunut tutkimuskeskuksen nimeäminä edustajina

- neljän EU- ja pohjoismaisen organisaation (CEIES, EUROSTAT, IFHE, NKU) asiantuntijatyöryhmien työskentelyyn.

Kotimaisilla foorumeilla on vastaavasti osallistuttu

- kahdentoista, mm. ministeriöiden, yliopistojen ja korkeakoulujen neuvottelukunnan tai muun asiantuntijaryhmän työskentelyyn.

Henkilöstö on antanut toimintavuoden aikana myös

- lehti-, TV- ja radiohaastatteluja, yhteensä noin 60 kertaa.

Tietopalvelu edisti vaikuttavuutta tiedottamalla valmistuneista julkaisuista, markkinoimalla niitä ja toimintavuonna erityisesti kehittämällä sähköisiä tietotuotteita. Tavoitteena on tutkimustiedon helppo ja nopea saatavuus tietoverkon kautta.

- Verkkojulkaisujen määrää lisättiin www-sivuille edellisvuodesta. Kahdeksan (8) julkaisua on saatavana joko vain nettiversiona tai sekä netti- että painettuna versiona. Lisäksi kaikkien julkaisujen tiivistelmät on saatavissa netistä. Verkkosivuilta on myös luettavissa esitutkimusraportteja, seminaariraportteja ja -esityksiä, työpapereita sekä workshopien tausta-aineistoja ja tuloksia.
- Painettujen julkaisujen vakioilmaisjakelun piiriin kuuluu 144 tahoa. Julkaisuja myytiin 261 kappaletta, merkittävästi vähemmän kuin edellisvuonna (687 kpl). Suunta oli ennakoitu, koska verkkojulkaisuja on saatavissa ilmaiseksi.
- www-sivuille, KULTU-tietokantoihin, lisättiin toimintavuonna noin 400 kotimaassa tuotetun kulutustutkimuksen tietosisältö sekä 1 000 tavara- ja palveluvertailun lähdetiedot.
- Tutkimuskeskuksen www-sivuilla käyntien seuranta aloitettiin 1.6. alkaen. Vuoden loppuun mennessä sivuilla oli käyty noin 55 000 kertaa. Tietoa haettiin tutkimuksista, KULTU-tietokannoista tai yleensä tutkimuskeskuksesta.

2.1.2 Toiminnalliset tavoitteet ja niiden toteutuminen

Tulossovimuksessa tutkimuksen toiminnallisiksi tavoitteiksi määriteltiin tutkimustiedon tuottaminen seuraavilla neljällä teema-alueella:

- *kotitaloudet palveluiden tuottajina ja käyttäjinä*
- *kuluttajat muuttuvassa elintarviketaloudessa*
- *uuden teknologian markkinat ja käyttäjätarpeet*
- *markkinoiden kilpailullisuus.*

Toiminnallisia tavoitteita ei määritelty tulossovimuksessa edellistä tarkemmin sisällöllisesti eikä määrällisesti. Sen sijaan tutkimuskeskuksen johtokunnan hyväksymässä toiminta- ja taloussuunnitelmassa vahvistettiin teema-alueilla toteutettavat hankkeet ja niiden edellyttämät resurssit.

Toiminta toteutui pitkälti suunnitellun mukaisesti. Kaikkiin suunniteltuihin hankkeisiin ei saatu rahoitusta, mutta toisaalta vuoden aikana avautui uusia yhteistyö- ja rahoituslähteitä. Kilpailu vapaasta tutkimusrahoituksesta oli kovaa: ulkopuolista tutkimusrahoitusta haettiin aktiivisesti, mutta tulos jäi arvioitua heikommaksi.

Seuraavassa kuvataan, kuinka toiminnalliset tavoitteet toteutuivat teema-alueittain. Tutkimuksen teema-alueet organisoitiin osin uudelleen vuoden 2003 alussa. Edellisvuoden viisi tutkimuskokonaisuutta ryhmiteltiin neljäksi. Tämän vuoksi vertailutietoja aiempaan vuoteen voidaan esittää seuraavassa vain kahden muuttumattoman teema-alueen, elintarvikkeiden sekä uuden teknologian tutkimuksen osalta. Yksityiskohtaiset kuvaukset tutkimusprojekteista esitetään liitteessä 2.

Kotitaloudet palveluiden tuottajina ja käyttäjinä

Tutkimuksissa tuotettiin tietoa yhteiskuntapolitiikan tueksi julkisten ja yksityisten palvelujen toimivuudesta sekä kysynnän että tarjonnan näkökulmasta samoin kuin kuluttajien toimintatavoista, ongelmista ja tiedontarpeista markkinoilla. Osassa tutkimuksia on mukana myös tilastollinen, käsitteiden määrittelyä ja mittausta tukeva kehittämistyö.

Palveluita tietoyhteiskunnassa arvioinut kolmivuotinen tutkimushanke saatettiin loppuun. Kansantalouden tilinpidon täydentämiseksi valmistui EUROSTATin käynnistämä kotitalous-tuotannon satelliittitilinpidon kehittämistyö. Sen jatkoksi käynnistettiin Tilastokeskuksen kanssa tutkimus kansallisen kotitaloustuotannon satelliittitilin kehittämisestä. Lisäksi jatkettiin kotipalvelujen vaihtoehtoista tuottamista selvittäviä tutkimuksia, joista valmistui tutkimus tekstiilienhoitopalvelujen määristä ja jakautumisesta eri sektoreiden kesken sekä käynnistettiin SITRAn kanssa yhteisrahoitteisena tutkimus kotitöiden ulkoistamisen esteistä ja edellytyksistä.

Myös tutkimusta ikääntyvien tasa-arvoisuudesta verkkopalveluiden käyttäjinä jatkettiin. Palvelujen laatubarometrin kehittämisestä luovuttiin rahoitussyistä. Esitutkimuksessa kootut aineistot hyödynnetään jatkoanalyysissä, jossa tuloksia verrataan Taloustutkimus Oy:n vuonna 2003 tekemään kyselytutkimukseen. Palvelujen laatua kansalaisten näkökulmasta tarkasteleva tutkimusraportti valmistuu vuoden 2004 alkupuolella. Lisäksi osallistuttiin kauppa- ja teollisuusministeriön peruspalvelujen arviointityöhön koskien päivittäistavaraa.

Rahoituspalveluiden kehittämiseksi tuotettiin tietoa vapaaehtoisen menettelysäännösten toimivuudesta asuntolainaa haettaessa. Hanke oli EU-rahoitteinen. Tutkimusta nuorten luottope-

rusteisista elämäntyyleistä ja maksuongelmista jatkettiin ja tutkimus kulutusluottomarkkinoiden tarjonnasta aloitettiin.

Aiempaan TUKES-yhteistyöhön jatkona käynnistettiin seurantatutkimus ilotulitteiden käyttöön liittyvästä turvallisuuskulttuurista.

Suoritteet	2003
Julkaisuja omissa sarjoissa	7
Julkaisuja muissa sarjoissa	1
Tieteellisiä artikkeleita	
Lehti- ja muita artikkeleita	10
Kansainvälisiä konferenssi- ja seminaariesitelmiä	4
Kotimaisia konferenssi-, seminaari- ja muita esitelmiä	10
Luentosarjoja eri oppilaitoksissa	
Yhteensä	32

Resurssit	2003
Henkilötyövuodet	4,8 htv
Kokonaiskustannukset	487 314 €
Tuotot	135 764 €
Budjettirahoitus	351 550 €

Yhteistyötahoina olivat Helsingin yliopisto, Tampereen yliopisto, Tilastokeskus, lääninhallitukset, Suomen Kuntaliitto, Svenska Kulturfonden, TUKES, SIFO, Göteborgin yliopisto, SINE (Islanti), EUROSTAT, IFF (Saksa).

Rahoittajina olivat kauppa- ja teollisuusministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö, SITRA, Pohjoismaiden ministerineuvosto, EU.

Kuluttajat muuttuvassa elintarviketaloudessa

Valmistuneissa tutkimuksissa selvitettiin kuluttajien ja suurtalousalan ammattilaisten laatuksia suurtalousperunasta, kuluttajien juustovalintoja kaupassa, kuluttajien käsityksiä terveysvaikutteisista elintarvikkeista ja luomuelintarvikkeiden markkinoinnista. Tutkimuksissa jatkettiin elintarvikkeiden kulutusmuutosten tarkastelua sekä kuluttajiin, luottamukseen ja elintarvikeketjuun liittyvää käsiteanalyysia ja tutkimusyhteistyöverkoston rakentamista. Uudessa tutkimuksissa tarkasteltiin tulevaisuuden kuluttajalähtöisiä pakkauksia yhteishankkeena Pakkausteknologia ry:n kanssa sekä kuluttajien käsityksiä lähi- ja luomuruoasta. Lisäksi aloitettiin ruoantuotannon teknologisoitumista käsittelevä väitöskirjahanke ja toteutettiin eurooppalaisten kuluttajien luottamusta ruoantuotantoon tarkastelevan tutkimuksen suomalainen osio.

Tutkimuskokonaisuuden tuottamaa tietoa voivat hyödyntää sekä yksityiset että julkiset tahot. Elintarviketeollisuus ja -yritykset voivat käyttää tuloksia elintarvikkeiden tuotekehityksessä, pakkaussuunnittelussa ja markkinoinnissa. Tulokset voivat olla avuksi myös viranomaisten valvontatehtävien edistämiseksi sekä elintarvikkeisiin liittyvän informaation välittämisessä kuluttajille. Tuloksia voidaan hyödyntää kuluttaja- ja ravitsemuspolitiikan sekä elintarviketuotannon strategioiden kehittämisessä ja syömiseen liittyvien käytäntöjen muutosta ja uusien elintarvikkeiden hyväksyttävyyttä käsittelevässä julkisessa keskustelussa.

Valmistuneet tutkimukset ovat saaneet myönteistä palautetta. Tutkimusryhmän jäsenet ovat esitelleet tutkimusten tuloksia sekä olleet asiantuntijoina erilaisissa kotimaisissa tilaisuuksissa

ja yhteyksissä. Lisäksi tuloksia on esitelty erilaisissa kansainvälisissä konferensseissa. Tutkimusryhmä osallistui myös aktiivisesti maa- ja metsätalousministeriön tutkimuspainotusten suunnitteluun yhdessä Elintarvikkeet ja luottamus -verkoston kanssa. Mahdollisuus toteuttaa eurooppalaisten kuluttajien luottamusta tarkasteleva kysely Suomessa loi kansainvälisiä yhteyksiä tutkimusryhmälle.

Kahta suunniteltua tutkimusta ei toteutettu, koska niille ei saatu ulkopuolista rahoitusta. Toteutumatta jäivät ravitsemuksellisia riskejä ja yhdyskuntajätteen hyväksyttävyyttä elintarviketuotannossa käsitelleet hankkeet. Muuten tutkimusryhmän ulkopuolista rahoituspohjaa onnistuttiin laajentamaan. Tutkimukset ovat valmistuneet myös melko hyvin suunniteltujen aikataulujen mukaisesti, joskin viivästyminen aiheuttivat henkilöresursseissa tapahtuneet ennakoimattomat muutokset. Luottamusta ja elintarvikkeetjua sekä elintarvikkeiden kulutusmuutoksia tarkastelevat raportit valmistuvat vuonna 2004.

Suoritteet	2003	2002	2001
Julkaisuja omista sarjoista	3	4	4
Julkaisuja muissa sarjoissa	2		
Tieteellisiä artikkeleita		5	
Lehti- ja muita artikkeleita	7	11	8
Kansainvälisiä konferenssi- ja seminaariesitelmiä	7	kv. ja kotim. yhteensä.	kv. ja kotim. yhteensä
Kotimaisia konferenssi-, seminaari- ja muita esitelmiä	28	23	18
Luentosarjoja eri oppilaitoksissa	1	1	1
Yhteensä	48	44	31

Resurssit	2003	2002	2001
Henkilötyövuodet	4,3 htv	4,5 htv	3,9 htv
Kokonaiskustannukset	438 402 €	404 863 €	251 078 €
Tuotot	188 851 €	144 935 €	81 247 €
Budjettirahoitus	249 551 €	259 928 €	169 831 €

Yhteistyötahoina olivat: MTT, EELA, Helsingin yliopisto, Tilastokeskus, VTT, PTR-Pakkausteknologia ry, Statens institutt for forbruksforskning (Norja), Suomen Meijeriyhdistys, Ingman Foods Oy Ab, Mejeriandelslaget Milka ja Valio Oy.

Rahoittajina olivat maa- ja metsätalousministeriö, Pakkausteknologia ry/TeKes, Suomen Akatemia ja Elintarvikkeiden tutkimussäätiö.

Uuden teknologian markkinat ja käyttäjätarpeet

Uusien markkinoiden ja käyttäjätarpeiden tutkimuskokonaisuudessa edistetään käyttäjänäkökulman huomioon ottamista tuotekehityksen varhaisessa vaiheessa. Käyttäjakeskeistä teknologian arviointia sovellettiin tulevaisuuden keittiöön, sähköiseen kaupankäyntiin ja mobiilipalveluihin. Kokonaisuudessa käynnistettiin myös uusia kestävän kehityksen innovaatioiden käyttäjälähtöisen arvioinnin hankkeita. Uutena painotuksena ja kansainvälisenä yhteishankkeena alettiin tutkia vapaa-ajan kulutusta yhtäältä innovaatioiden ja toisaalta kuluttajien arkisten merkitysten näkökulmasta.

Yritysten ja kuluttajien keskinäistä vuorovaikutusta ja vuoropuhelua parannettiin lukuisissa tutkimuksissa, joita esiteltiin laajasti myös julkisuudessa. Väitöskirjatyö- ja post-doctoral-painotteisessa tutkimuskokonaisuudessa vahvistettiin myös tutkimusalueen teoreettista perustaa ja kehitettiin uusia tutkimusmenetelmiä mm. kuva-aineistojen ja arjen käytäntöjen tutki-

miseen. Vuoden 2003 erityisenä saavutuksena oli kansainvälisen tutkimusyhteistyön tiivistäminen mm. pidempiaikaisten tutkijavierailuiden ja konferenssiesitelmien muodossa.

Suoritteet	2003	2002	2001
Julkaisuja omissa sarjoissa	9	6	5
Julkaisuja muissa sarjoissa	7		
Tieteellisiä artikkeleita	10	6	
Lehti- ja muita artikkeleita	14	17	11
Kansainvälisiä konferenssi- ja seminaariesitelmää	11	kv. ja kotim. yhteensä	kv. ja kotim. yhteensä
Kotimaisia konferenssi-, seminaari- ja muita esitelmää	58	54	29
Luentosarjoja eri oppilaitoksissa	10	6	2
Yhteensä	119	89	47

Resurssit	2003	2002	2001
Henkilötyövuodet	7,0 htv	5,9 htv	3,9 htv
Kokonaiskustannukset	701 479 €	596 856 €	279 343 €
Tuotot	305 573 €	297 355 €	212 877 €
Budjettirahoitus	395 906 €	299 501 €	66 466 €

Yhteistyötahoina olivat:

Taideteollinen korkeakoulu, Helsingin kauppakorkeakoulu, Helsingin yliopisto, Tampereen yliopisto, TKK , University of Lancaster, University of Manchester, Åbo Akademi, Maatalouden tutkimuskeskus, Riista- ja kalatalouden tutkimuskeskus, Suomen ympäristökeskus, Tilastokeskus, VATT ja VTT sekä Nokia, Suunto, Polar ja Radiolinja.

Rahoittajina olivat Tekes, ympäristöministeriö ja Nordiska Ministerrådet.

Markkinoiden kilpailullisuus

Markkinoiden kilpailullisuus -painoalueella saatiin päätökseen useampivuotinen Euro, Kuluttajat ja Markkinat -tutkimusprojekti. Aihetta käsittelevä kokoomateos saavutti laajaa huomiota mediassa ja kuluttajien taholta ja on osaltaan vaikuttanut hintojen maltilliseen kehitykseen markkinoilla. Myös kaupan suuryksiköiden kilpailuvaikutusten arviointia Kirkkonummella käsitellyt tutkimus saatettiin loppuun. Uutena hankkeena toteutettiin käytettyjen ajoneuvojen markkinahintoja käsitellyt tutkimus Tullihallituksen rahoittamana. Tulli hyödyntää tuloksia maahantuotujen autojen verotuksessa.

Käynnissä olevissa projekteissa tarkasteltiin maiden välisten hintaerojen syitä, sähköjakelun tehokkuutta, lääkevaihdon vaikutuksia hintakilpailuun, vähittäiskaupan suuryksikön sijoittumispäätöstä, hinnoittelua sekä kuluttajien hintatietoisuutta

Tutkimuskokonaisuuden tieteellisenä tavoitteena oli kehittää markkinoiden toimivuuden perustutkimusta ja tutkimusmetodeja sekä tuottaa ja välittää aineksia markkinoiden kilpailullisuudesta käytävään tieteelliseen keskusteluun. Toimintavuonna valmistui kolme hinnoittelua ja hintatietoisuutta käsittelevää tieteellistä artikkelia. Teoreettista ja metodista kehittämistä vahvistaa kansainvälinen tutkimusyhteistyö ja tutkijavierailu (1.9. alkaen) Yhdysvaltoihin.

Suoritteet	2003
Julkaisuja omissa sarjoissa	3
Julkaisuja muissa sarjoissa	
Tieteellisiä artikkeleita	3
Lehti- ja muita artikkeleita	1
Kansainvälisiä konferenssi- ja seminaariesitelmiä	3
Kotimaisia konferenssi-, seminaari- ja muita esitelmiä	10
Luentosarjoja eri oppilaitoksissa	4
Yhteensä	24

Resurssit	2003
Henkilötyövuodet	4,2 htv
Kokonaiskustannukset	426 955 €
Tuotot	78 725 €
Budjettirahoitus	348 230 €

Yhteistyötahoina olivat: Pellervon taloudellinen tutkimuslaitos PTT, Helsingin Yliopisto, University of Connecticut, Grey-Hen Oy (Autodata), bremer energie institut ja Energiamarkkinavirasto.

Rahoittajina olivat kauppa- ja teollisuusministeriö, maa- ja metsätalousministeriö sekä Tullihallitus. Hankkeissa on hyödynnetty aluehallinnolta ja kuluttajavirastosta korvauksetta saatuja aineistoja.

Tutkimustoiminnan kehittäminen

Tulosopimuksessa asetettiin haaste kehittää tutkimusverkostoja ja syventää niiden toimintaa. Edelleen tutkijoita tuli kannustaa hakeutumaan jatko- ja täydentävään koulutukseen sekä täydentämään tutkimusosaamista kuluttajaoikeudellisella asiantuntemuksella.

Tutkimuskeskus on asettanut pysyviksi kehittämisen kohteiksi 1990-luvun lopulta lähtien kansainvälisen ja kotimaisen tutkimusyhteistyön lisäämisen ja verkottumisen sekä näitä tukevan tutkijakoulutuksen. Yleisenä tavoitteena on ollut tutkimuksen tieteellisen tason nosto. Osana tutkimustoiminnan kehittämistä on myös pysyvien rekistereiden ja tietokantojen systemaattinen kehittämistyö. Kuluttajaviraston kuluttajaoikeudellista asiantuntemusta on hyödynnetty yksittäisissä hankkeissa.

Kansainvälinen yhteistoiminta

Toiminnassa painottuivat kansainvälisiin tutkimus- ja työryhmiin osallistuminen, kansainvälinen julkaisutoiminta, pohjoismaisen workshopin järjestäminen ja tutkijavierailut:

- EUROSTAT
  - neuvoa antava talous- ja sosiaalitalastojen komitea, CEIES, sekä sen työryhmät
  - Kotitaloustuotannon satelliittitilin task force, asiantuntijatehtävät
- International Federation for Home Economics (IFHE)
  - Research Committee
  - Consumer Issues and Family Resource Management
- Nordiska Konsumentutskottet
- Pohjoismaisen kestävän kulutuksen workshopin järjestäminen 6.-7.11.2003
- Konferenssi 2002:n teemanumeron toimittamisen loppuun saattaminen Journal of Consumer Policy -lehden teemanumerona

- Dr. Elizabeth Shoven tutkijavierailu Englannista University of Lancasterista KTK:hon 4.10. – 4.12.2003.
- Tutkimuspäällikkö Ville Aalto-Setälän tutkijavierailu University of Connecticutiin, Yhdysvaltoihin, alkaen 1.9.2003.

Tutkijat osallistuivat kansainvälisten tiedejärjestöjen ja –seurojen seminaareihin. Kansainvälisiä konferenssi- tms. esitelmiä pidettiin yhteensä 26. Kolmetoista artikkelia julkaistiin tieteellisissä julkaisuissa.

Kotimainen yhteistoiminta

Toimintavuonna järjestettiin tutkimusseminaareja, vierailuluentoja ja vierailuja sekä ylläpidettiin kulutustutkijoiden verkostoa, johon kuuluu 100 alan tutkijaa eri organisaatioista eri puolilta Suomea. Verkostoja on luotu, jotta tutkimuksen tekemiseen turvattaisiin paras mahdollinen asiantuntemus ja vahvistettaisiin eri tieteenalojen tutkijoiden yhteistyötä. Kuluttajatutkimuskeskuksen tutkijat pitivät useita luentoja ja esitelmiä yliopistoissa, korkeakouluissa ja muissa asiantuntijatilaisuuksissa.

Kuluttajatutkimuskeskus järjesti tutkijoille ja tutkijaverkostoille tutkimusseminaareja, joissa esiteltiin valmistuneita, meneillään olevia tai suunnitteilla olevia tutkimuksia. Edelleen järjestettiin lukuisia sisäisiä tutkimus- ja työseminaareja sekä sidosryhmä- ja alustustilaisuuksia.

Uuden kuluttajapoliittisen ohjelman valmistelu käynnistyi kauppa- ja teollisuusministeriön toimesta loppuvuonna 2002. Tutkimuskeskus osallistui hankesuunnitteluun ja vastasi valmistelutyön käytännön koordinoinnista ja ohjelmaraportin ensimmäisen käsikirjoitusversion tuottamisesta yhteistyössä sidosryhmien kanssa kevään 2003 aikana.

Tutkijakoulutus

Seitsemän tutkijaa harjoitti aktiivisesti toimintavuoden aikana jatko-opintoja. Yksi suoritti tohtorin- ja yksi lisensiaatintutkinnon. Yksittäiset tutkijat ovat osallistuneet lisäksi omien tieteenalojensa laitosten jatko-opiskelijoille tarkoitetuille kursseille. Näillä tieteenaloilla ei toimi valtakunnallisia jatkokoulutusohjelmia.

Tutkimuskeskus tukee uuden tutkijasukupolven kasvattamista. Tutkimuskeskuksessa työskenteli kolme valtionhallinnon korkeakouluharjoittelijaa. Lisäksi tuettiin tutkimusohjelmaan teemaattisesti liittyvien opinnäytetöiden edistymistä mm. tarjoamalla ohjausta, tutkimusaineistoa tai julkaisukanava opinnäytteiden lyhennelmille.

Kuluttajapaneeli

Vuonna 2002 aloitettu paneelin alueellisen rakenteen ja jäsenkunnan uudistustyö valmistui. Paneeliin kuului vuoden lopussa 1153 jäsentä. Kuluttajapaneeli rakentui eri puolilla Suomea olevasta kuudesta aluepaneelistä. Paneelin käyttöaste pysyi edellisvuosien tasolla. Sitä käytettiin viidessä tutkimushankkeessa, ja tutkimuksiin osallistui 880 paneelin jäsentä. Tutkimusaineistoa kerättiin yksilöhaastattelujen, ryhmäkeskustelujen ja kyselyjen avulla.

Paikkatieto

Paikkatietojärjestelmään kuuluvan päivittäistavarakauppatietokannan tiedot päivitettiin. Tietojä on nyt päivittäistavarakaupoista vuodelta 2001 kolmeltatoista kaupunkialueelta. Aineistoihin liittyviä oheistietoja (esim. tietosisällöt, käyttöoikeudet, julkaisuehdot) ryhdyttiin kokoamaan tietokantojen yhteyteen tietoaaineistojen käytön helpottamiseksi. Paikkatietojärjestelmää käytettiin muun muassa palvelut tietoyhteiskunnassa –hankkeessa ja kaupan suuryksiköiden kilpailuvaikutusten arviointia käsittelevässä hankkeessa.

Seuraavassa esitetään tutkimustoiminnan kehittämiseen käytetyt resurssit jaoteltuina ulkoiseen asiantuntijatoimintaan sekä sisäiseen kehittämiseen ja tutkimushallintoon. Ulkoinen asiantuntijatoiminta kuvaa henkilöstön osallistumista kotimaiseen ja kansainväliseen toimintaan.

Kansainvälisen asiantuntijatoiminnan osuus kaikesta asiantuntijatoiminnasta on henkilötöpanoksina 26 % (0,65 htv). Luku ei kuvaa kansainvälistymisen määrää kokonaisuudessaan, koska projekteissa tapahtuva kansainvälinen yhteistyö kirjautuu ao. hankkeille. Ulkoisen asiantuntijatoiminnan tuotot ovat maksullisen asiantuntijatoiminnan tuottoja ja matkojen kulkorvauksia.

Sisäinen kehittäminen sisältää tutkimusjohdon ja tutkijoiden palkkoja siltä osin kuin he eivät ole tehneet yksittäisiä projekteja sekä kuluttajapaneeliin ja paikkatietoon käytetyt työpanokset ja muut kulut.

Ulkoisen asiantuntijatoiminnan resurssit	2003	2002
Henkilötövuodet	2,5 htv	3,9 htv
Kokonaiskustannukset	280 699 €	477 024 €
Tuotot	9 355 €	137 249 €
Budjettirahoitus	271 344 €	339 775 €

Sisäisen kehittämisen ja tutkimushallinnon resurssit	2003	2002
Henkilötövuodet	2,7 htv	1,6 htv
Kokonaiskustannukset	264 515 €	151 482 €
Tuotot	-	-
Budjettirahoitus	264 515 €	151 482 €

Tietopalvelu

Tietopalvelun toiminnallisiksi tavoitteiksi asetettiin tulossopimuksessa tiedonvälityksen laajentaminen ja nopeuttaminen sekä uusien tietotuotteiden kehittäminen seuraavilla tavoilla:

- *KULTU-tietokantojen kehittäminen*
- *verkkosivujen kehittäminen*
- *sähköisen julkaisutoiminnan kehittäminen*
- *kuluttajaportaalien kehittäminen.*

Toimintavuonna kehitettiin KULTU-tietokantojen sisältöä ja käyttöä. Julkaisut ja lehtiartikkelit -tietokanta rakennettiin. Kulutustutkijat-tietokannan tietosisältö tarkistettiin. Käytettävyyttä parannettiin uudistamalla alatietokantojen tulostusformaattit. Tutkimustietokantaan sisältyi vuoden lopussa 5560 tutkimuksen tiedot. Toimintavuonna lisäys oli 400 uuden Suomessa julkaistun tutkimuksen tiedot. Tavarat ja palvelut -tietokannassa oli 11 225 testin, vertailun, markkinakatsauksen, artikkelin ja hintavertailun tiedot. Lisäys kertomusvuonna oli 1000.

Sähköistä viestintää kehitettiin ja tutkimustulosten saantia verkon kautta lisättiin julkaisemalla osa tutkimusraporteista vain verkossa ja laatimalla painetuista tutkimusraporteista myös verkkoversioita. Kaikkien julkaisujen tiivistelmät ovat verkossa. Lisäksi verkkosivuilta on luettavissa esitutkimusraportteja, seminaariraportteja, seminaariesityksiä sekä workshopien taustaineistoja ja tuloksia. Sähköistä julkaisutoimintaa kehitettiin myös parantamalla sähköisiä yhteyksiä painotalojen kanssa.

Verkkosivuilla käytiin keskimäärin 300 kertaa päivässä. Useimmin luetut sivut olivat KULTU-tietokantojen sivut, ajankohtaista, julkaisut ja tutkimus. Noin 40 % verkosta imuroiduista, vain verkossa julkaistuista tutkimusraporteista koski käytettyjen ajoneuvojen markkinahinnat -raporttia ja kahta DigiTV-raporttia.

Kuluttajaportaalin kehittämistyöhön yhteistyössä kuluttajaviraston kanssa saatiin määräraha valtiovarainministeriön hallinnon kehittämisosastolta. Kehittämisprojekti aloitetaan vuonna 2004 toteuttamalla määrittelyvaihe yhteistyössä eri yhteistyötahojen kanssa.

Julkaisuja, ml myös aiemmin julkaistut, myytiin yhteensä 261 kappaletta. Ilmaiseksi julkaisu- ja toimitettiin 144 taholle.

Tietopalvelun toimintaa kuvataan seikkaperäisemmin liitteessä 2.

Toimitustyö ja tiedottaminen	2003	2002	2001
Toimitustyö ja painatus omissa sarjoissa			
- julkaisuja	14	4	11
- keskustelualoitteita	1	2	1
- työselosteita ja esitelmiä	7	7	6
- kirjoja	2	3	
Toimitustyö omina verkkojulkaisuina	8		
Toimitustyö muihin sarjoihin			
- julkaisuja	9	5	
Ulkoinen tiedottaminen			
- tiedotuslehti Tutkimuskaikuja	1		
- tiedotustilaisuudet	4	3	4
- lehdistötiedotteet	9	13	8
Sisäinen tiedottaminen			
- sisäinen tiedote Kaikuja	4	7	8
- kirjaston uutuuksiluettelo	12	11	12
- saksitut artikkelikooste			9
Yhteensä	71	55	59

KULTU-tietokantojen täydentäminen	2003	2002	2001
- lisäykset tutkimus-tietokantaan	400	600	500
- lisäykset tavarat ja palvelut -tietokantaan	1 000	990	1 100
Yhteensä	1 400	1 590	1 600

Resurssit	2003	2002	2001
Henkilötyövuodet	3,2 htv	2,7 htv	5 htv
Kokonaiskustannukset	290 005 €	243 240 €	413 053 €
Tuotot	4 664 €	11 512 €	5 812 €
Budjettirahoitus	285 341 €	231 728 €	407 241 €

Organisaation kehittäminen

Tulossopimuksessa asetettiin organisaation kehittämisen tavoitteiksi

- ottaa käyttöön kannustava palkkausjärjestelmä ja kehittää sen edellyttämiä talouden raportteja
- koota henkilöstöpoliittinen ohjelma ja kehittää henkilöstötilinpitoa edelleen suunnittelun apuvälineeksi
- jatkaa tietohallintostrategian valmistelua ottamalla huomioon tietoturvaan liittyvät kysymykset ja integroida tutkimuskeskuksen verkkopalvelut toimintastrategiaan Tietoyhteiskunta-asioiden neuvottelukunnan suositusten mukaisesti.

Palkkausjärjestelmän käyttöönotto

Uutta palkkausjärjestelmää ei onnistuttu ottamaan käyttöön toimintavuonna. Alkuvuodesta viimeisteltiin laskennan pohjaksi tarvittavat palkkarakennetiedot, valmisteltiin sopimusluonnos ja tehtiin rahoitussuunnitelma. Työmarkkinalaitoksen kanssa käytiin valmistelevat neuvottelut. Erityisesti rahoitukseen liittyvät näkökohdat viivästyttivät edistymistä niin, että ensimmäinen tarjous voitiin jättää järjestöille vasta joulukuussa. Neuvotteluja ennakoiden vuoden lopussa päivitettiin koko henkilöstön vaativuus- ja suoritusarvioinnit, kuivaharjoitteluna nyt jo kolmannen kerran. Lisäksi toimitettiin tiedot VPL-järjestelmään.

Henkilöstöpoliittisen ohjelman kokoaminen ja henkilöstötilinpidon kehittäminen

Henkilöstöpoliittisen ohjelman valmisteluun liittyen tehtiin yhteistyössä työterveyshuollon kanssa työpaikkaselvitys. Selvitys edellytti henkilöstölle kohdistettua kyselyä koskien fyysisiä, henkisiä ja muita vaarantuntemuksia työpaikalla ja riskinarviointia. Tehtävästä vastasi vuoden alussa perustettu työsuojelutoimikunta. Edelleen tehtiin vuotuinen työilmapiirikysely. Työsuojelun toimintaohjelmaa, päihdeohjelmaa ja etätyötä koskevia periaatteita ja sopimuksia on valmisteltu liitettäväksi henkilöstöpoliittiseen ohjelmaan. Ohjelman perustaksi tarvittava työyhteisöllinen keskustelu käynnistettiin loppuvuodesta.

Henkilöstötilinpidon kehittäminen edellyttää ensimmäisessä vaiheessa toimivan tietojärjestelmän aikaansaamista. Päätettiin yhteistyössä Kuluttajaviraston kanssa lähteä mukaan seuraavaan valtionhallinnon yhteiseen henkilötietojärjestelmän hankintaan.

Tietohallintostrategian valmistelu ja toteutus

Vuoden alussa käynnistettiin tietohallintostrategian valmistelutyö ulkopuolisen konsultin vetämänä. Suunnitteluun osallistuivat kaikkien toimintaryhmien edustajat. Strategia valmistui toukokuussa. Hankesalkut on tehty ja aikataulut niille laadittu. Etenemistä seuraa tietohallinnon johtoryhmä. Keskeisimpänä käynnistettävänä hankkeena on ollut internet- ja intranetsivustojen kehittämistyö ml. tutkimuskeskuksen verkkopalvelut.

Resurssit	2003	2002	2001
Henkilötyövuodet	5,9 htv	6,1 htv	5,9 htv
Kokonaiskustannukset	956 302 €	932 200 €	885 811 €

Kustannuksiin on sisällytetty tietohallinnon, yleishallinnon sekä johdon ja kehittämisen menojen lisäksi koko organisaation yhteiset kustannukset (esim. kiinteistömenot ja poistot). Summa kuvaa yleiskustannusten suuruutta, se on kohdennettu kustannuslaskennassa tutkimukselle ja tietopalvelulle ja sisältyi edellä olleissa taulukoissa toimintaryhmien kokonaiskustannuksiin.

Henkilötyövuodet perustuvat ajankäytön seurantajärjestelmän tietoihin. 5,9 htv on todellinen tehty työaika. Muissa laskelmissa esitetty 4,8 htv on oikaistu luku, joka perustuu virastotyöaikaan ja jonka mukaisesti palkat on maksettu. Oikaisu sisältää koko henkilöstön.

2.1.3 Toiminnan taloudellisuus ja tuottavuus

Tulossopimuksessa ei asetettu Kuluttajatutkimuskeskuksen toiminnalle taloudellisuus- ja tuotavuustavoitteita. Tutkimuskeskus ei ole niitä myöskään itse asettanut.

Laskelmien tausta

Kuluttajatutkimuskeskuksessa otettiin käyttöön vuoden 2002 alussa tuntipohjainen ajankäytön seurantajärjestelmä koko henkilöstöllä. Näin ollen vanhan raportointitavan mukaan kerätyt vuoden 2001 tiedot eivät ole vertailukelpoisia vuosien 2002 ja 2003 tietoihin.

Laskelmissa johdon, tietohallinnon ja yleishallinnon menot sekä yhteiset toimintamenot (mm. kiinteistömenot) ja pääomakustannukset on vyörytetty ydintehtävälle, joita ovat tutkimus ja tietopalvelu. Kohdentamisperusteena ydintoiminnoille on käytetty ao. toimintojen tehollisen työajan henkilötyöpanoksia (htv).

Tutkimuskeskus saa osan hallintopalveluista palvelutuotantosopimukseen perustuen kuluttajavirastosta maksutta. Näiden palveluiden kustannukset sisältyvät ensimmäistä kertaa vuoden 2002 kustannuslaskelmiin. Saadun ilmoituksen mukaan tutkimuskeskuksen palvelutuotannosta kuluttajavirastolle aiheutuneet kokonaiskustannukset olivat 102 735 euroa. Tästä erilliskustannuksia oli 84 014 euroa ja yleiskustannuksia 18 721 euroa. Tutkimuskeskuksen osuus hallintopalvelujen henkilötyövuosista oli 1,70 htv. Kustannukset alenivat hieman vuodesta 2002. (111 171 euroa ja 1,97 htv vuonna 2002).

Seuraavat laskelmat ja taulukot perustuvat sisäisen kirjanpidon bruttomenoseurantaan sisältäen myös talousarviokirjanpidossa muille kuin tutkimuskeskuksen omille momenteille kirjatut menot. Henkilötyövuositiedot perustuvat ajankäytön seurantajärjestelmän tietoihin. Vertailulaskelmat edellisiin vuosiin esitetään käytettävissä olevin ja soveltuvin osin.

Kuluttajatutkimuskeskuksen henkilötyöpanokset (htv) tehtävälueittain 2003. Vertailu vuosiin 2001–2002

Tehtäväalue	2003		2002		2001	
	htv	%	htv	%	htv	%
tutkimus	25,5	61,6	25,7	61,6	26,7	71,0
tietopalvelu	3,2	7,7	2,7	6,5	5,0	13,3
hallinto, johto ja kehittäminen	4,8	11,6	4,5	10,8	5,9	15,7
koulutus	0,7	1,7	0,7	1,7		
vuosilomat ja muut poissaolot	7,2	17,4	8,1	19,4		
KTK yhteensä	41,4	100	41,7	100	37,6	100
KUV:n hallintopalvelut	1,7		2,0			
Kaikki yhteensä	43,1		43,7			

Tehollisesta työajasta 76,1 % on käytetty vuonna 2003 tutkimukseen eli hieman vähemmän kuin vuonna 2002. (78,1 %). Koulutukseen ja poissaoloihin on käytetty 7,9 henkilötyövuotta eli 19,1 % kokonaistyöajasta, myös hieman vähemmän kuin vuonna 2002. Tietopalveluun ja hallintoon käytetyt työajat kasvoivat hieman. Hallintoon käytetyn työajan lisäys johtuu mm. tietohallintostrategian valmistelusta, johon osallistuttiin kaikista toimintoryhmistä. Lisäksi käynnistettiin työsuojelutoimikunnan työskentely ja sen työnä koko henkilöstön ajankäyttöä edellyttänyt työpaikkaselvitys. Vuoden 2001 henkilötyövuodet on laskettu kokonaistyöajasta, joten luvut eivät ole vertailukelpoiset.

Ydintehtävääalueiden kustannukset 2003. Vertailu vuosiin 2001–2002.

Kustannukset	Tutkimus			Tietopalvelu		
	2003	2002	2001	2003	2002	2001
erilliskustannukset	1 749 688	1 735 084	1 261 352	183 379	154 616	273 335
osuus yleiskustannuksista	849 676	843 576	746 093	106 626	88 624	139 718
kokonaiskustannukset	2 599 364	2 578 660	2 007 445	290 005	243 240	413 053
% kokonaiskustannuksista	90,0 %	91,4 %	82,9 %	10,0 %	8,6 %	17,1 %

Vuosivertailussa tutkimustoiminnan ja tietopalvelun osuudet kokonaiskustannuksista muuttuivat edellisvuodesta vain hieman. Myös yleiskustannusten osuus oli lähes ennallaan. Yleiskustannukset olivat 33,1 %. (33,0 % 2002 ja 36,6 % 2001). Vuoden 2001 luvut eivät ole vertailukelpoiset erilaisen laskentajärjestelmän vuoksi.

Kahden seuraavan taulukon (sivu 21) perusteella voidaan tarkastella eri tutkimuskokonaisuuksiin suunnattua resursointia. Taulukot kertovat henkilöressurssien käytön, saadun ulkopuolisen tulo-rahoituksen ja oman määrärahan käytön. Myös muiden määrärahamomenttien käyttö on otettu huomioon tulona. Koska tutkimuskokonaisuuksia organisoitiin uudelleen alkuvuodesta 2003, vertailu vuoteen 2002 ei ole perusteltua. Kolmas, vuoden 2002 taulukko (sivu 21) antaa kuitenkin vertailutietoa kokonaisuudesta sekä muutoksista elintarvikkeiden ja uuden teknologian tutkimusresursoinnissa samoin kuin tutkimuksen kehittämisen ja asiantuntijatoiminnan panostuksissa. Esimerkiksi elintarvikkeiden tutkimuskokonaisuudessa varsin samansuuruisin henkilöressurssein on onnistuttu vuonna 2003 lisäämään tuottoja edellisvuodesta 30 %.

Eniten (7 htv) henkilötyövuosia käytettiin uuden teknologian markkinat ja käyttäjätarpeet – tutkimuskokonaisuudessa. Muissa tutkimuskokonaisuuksissa henkilötyövuodet olivat varsin samansuuruiset (4,2–4,8 htv). Uuden teknologian markkinat samoin kuin elintarviketalouden tutkimuskokonaisuus saivat eniten ulkopuolista tulo-rahoitusta. Markkinoiden kilpailullisuuden tutkimuskokonaisuutta puolestaan rahoitettiin budjettirahalla suhteellisesti eniten.

Henkilötyövuotta kohden laskettuina kokonaiskustannukset olivat kaikissa tutkimuskokonaisuuksissa varsin samansuuruiset (100 000–102 000 euroa/htv). Erilliskustannusten osuus tästä on 67 000–68 000 euroa/htv.

Vuoteen 2002 verrattuna tulojen osuus kokonaiskustannuksista laski hieman. Tulot kattoivat 27,6 % kokonaiskustannuksista, kun vuonna 2002 tulojen osuus oli 29 %. Keskimäärin tulo-rahoitusta saatiin tutkimukseen noin 28 200 euroa/htv ja vuonna 2002 noin 29 100 euroa/htv.

Henkilötyöpanokset ja kustannukset tutkimuskokonaisuuksittain 2003.

	Htv 2003	Erillis- kustannukset	Yhteis- kustannukset	Kokonais- kustannukset
Kotitaloudet palveluiden tuottajina ja käyttäjinä	4,8	327 375	159 939	487 314
Kuluttajat muuttuvassa elintarviketaloudessa	4,3	295 123	143 279	438 402
Uuden teknologian markkinat ja käyttäjätarpeet	7,0	468 235	233 244	701 479
Markkinoiden kilpailullisuus	4,2	287 009	139 947	426 955
Tutkimustoiminnan kehittäminen	2,7	174 550	89 966	264 515
Ulkoisen asiantuntijatoiminta	2,5	197 397	83 302	280 699
Yhteensä	25,5	1 749 689	849 676	2 599 364

Tuotot ja kustannukset tutkimuskokonaisuuksittain 2003.

	Htv 2003	Kokonais- kustannukset	Tuotot	Budjetti- rahoitus	Budjetti- raha %
Kotitaloudet palveluiden tuottajina ja käyttäjinä	4,8	487 314	135 764	351 550	72,1 %
Kuluttajat muuttuvassa elintarviketaloudessa	4,3	438 402	188 851	249 551	56,9 %
Uuden teknologian markkinat ja käyttäjätarpeet	7,0	701 479	305 573	395 906	56,4 %
Markkinoiden kilpailullisuus	4,2	426 955	78 725	348 230	81,6 %
Tutkimustoiminnan kehittäminen	2,7	264 515		264 515	100,0 %
Ulkoisen asiantuntijatoiminta	2,5	280 699	9 355	271 344	96,7 %
Yhteensä	25,5	2 599 364	718 268	1 881 096	72,4 %

Tuotot ja kustannukset tutkimuskokonaisuuksittain 2002.

	Htv 2002	Kokonais- kustannukset	Tuotot	Budjetti- rahoitus	Budjetti- raha %
Arjen toimintatapojen muutokset	1,9	219 381	44 942	174 439	79,5 %
Kuluttajat muuttuvassa elintarviketaloudessa	4,5	404 863	144 935	259 928	64,2 %
Uudet markkinat ja käyttäjätarpeet	5,9	596 856	297 355	299 501	50,2 %
Kotitalouksien muuttuvat palvelujärjestelmät	4,4	408 708	80 408	328 300	80,3 %
Euro, kuluttajat ja markkinat	3,5	320 346	42 050	278 296	86,9 %
Tutkimustoiminnan kehittäminen	1,6	151 482		151 482	100,0 %
Ulkoisen asiantuntijatoiminta	3,9	477 024	137 249	339 775	71,2 %
Yhteensä	25,7	2 578 660	746 939	1 831 721	71,0 %

2.2 Kannattavuus

Tulossopimuksessa ei asetettu maksullisen toiminnan kannattavuudelle tavoitetta.

Talousarviossa maksullisen toiminnan tavoitteeksi asetettiin 10 000 euroa, ensisijaisena tavoitteena kerryttää tuloja julkaisujen myynnillä ja liiketaloudellisin perustein hinnoiteltavilla tutkimussuoritteilla.

Maksullisen toiminnan tuotot 2001 - 2003

Suorite	2003	2002	2001
julkaisut	4 106	11 000	5 005
tutkimukset ja selvitykset	17 600	-	1 103
muut tuotot	558	527	907
yhteensä	22 264	11 527	7 015

Maksullisen toiminnan tuotot ylittyivät ennakoimattoman asiantuntijapalveluiden kysynnän vuoksi. Liiketaloudellisin perustein hinnoiteltujen tutkimussuoritteiden määrä on ollut yleensä vähäinen ja vuonna 2002 niitä ei ollut lainkaan.

Julkaisujen myyntitulot sen sijaan pienuivat edellisvuosista. Julkaisuja myytiin toimintavuonna 261 kappaletta. Suuntaus on ennakoitu, koska osa uusista julkaisuista on saatavissa sähköisesti ilmaiseksi. Vuoden 2002 julkaisumyynti oli poikkeuksellisen suuri muutaman runsaasti kysytyn julkaisun vuoksi.

Myytyjen julkaisujen lukumäärät

vuosi	2003	2002	2001
lukumäärä	261	687	420

Tutkimus- ja rahoitusstrategian mukaisesti pääpaino rahoituksessa oli yhteishankerahoitteisella toiminnalla ja ponnistukset rahoituksen saamiseksi suuntautuivat nimenomaan yleishyödylliseen yhteiskunta- ja kuluttajapolitiikkaa palvelemaan tutkimukseen.

Koska maksullisen toiminnan tuotot ovat vähäiset, kustannusvastaavuuslaskelmaa ei esitetä.

3. TILINPÄÄTÖSLASKELMAT JA NIIDEN LIITTEENÄ ANNETTAVAT TIEDOT SEKÄ TILINPÄÄTÖSLASKELMIEN TARKASTELU

3.1 Tilinpäätöslaskelmat

KULUTTAJATUTKIMUSKESKUKSEN TUOTTO- JA KULULASKELMA

	1.1.-31.12.2003		1.1.-31.12.2002	
TOIMINNAN TUOTOT:				
Maksullisen toiminnan tuotot	22 264,03		11 527,17	
Muut toiminnan tuotot	<u>663 831,50</u>	686 095,53	<u>724 076,20</u>	735 603,37
TOIMINNAN KULUT:				
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	91 131,97		87 782,27	
Henkilöstökulut	1 903 775,98		1 878 008,90	
Vuokrat	227 091,30		235 616,33	
Palvelujen ostot	418 409,66		364 798,87	
Muut kulut	63 856,53		85 230,84	
Poistot	<u>76 088,64</u>	-2 780 354,08	<u>51 713,41</u>	-2 703 150,62
JÄÄMÄ I		-2 094 258,55		-1 967 547,25
TUOTOT VEROISTA JA PAKOLLISISTA MAKSUISTA				
Perityt arvonnlisäverot	1 646,86		3 657,32	
Suoritetut arvonnlisäverot	<u>-135 274,22</u>	<u>-133 627,36</u>	<u>-140 535,01</u>	<u>-136 877,69</u>
TILIKAUDEN KULUJÄÄMÄ		-2 227 885,91		-2 104 424,94
		=====		=====

KULUTTAJATUTKIMUSKESKUKSEN TASE

VASTAAVAA	31.12.2003		31.12.2002	
KÄYTTÖOMAISUUS JA MUUT PITKÄAIKAISET SJOITUKSET				
AINEETTOMAT HYÖDYKKEET				
Aineettomat oikeudet	29 341,00	29 341,00	33 379,00	33 379,00
AINEELLISET HYÖDYKKEET				
Koneet ja laitteet	86 962,00		120 272,00	
Kalusteet	10 424,00	97 386,00	18 686,00	138 958,00
KÄYTTÖOMAISUUS JA MUUT PITKÄ- AIKAISET SJOITUKSET YHTEENSÄ				
		126 727,00		172 337,00
VAIHTO- JA RAHOITUSOMAISUUS				
LYHYTAIKAISET SAAMISET				
Myyntisaamiset	194 930,29		300 909,45	
Siirtosaamiset	17 587,05		29 159,07	
Ennakkomaksut	1 686,31	214 203,65	1 203,54	331 272,06
RAHAT,PANKKISAAMISET JA MUUT RAHOITUSVARAT				
Kassatili	108,15	108,15	158,60	158,60
VASTAAVAA YHTEENSÄ		341 038,80		503 767,66
		=====		=====
VASTATTAVAA				
OMA PÄÄOMA				
VALTION PÄÄOMA				
Edellisten tilikausien pääoman muutos	76 053,69		-187 327,06	
Pääoman siirrot	2 031 523,93		2 367 805,69	
Tilikauden tuotto-/kulu jäämä	-2 227 885,91	-120 308,29	-2 104 424,94	76 053,69
VIERAS PÄÄOMA				
LYHYTAIKAINEN				
Ostovelat	64 093,60		58 580,71	
Tilivirastojen väliset tilitykset	45 138,98		48 737,27	
Edelleen tilitettävät erät	31 654,77		35 974,28	
Siirtovelat	317 159,74		284 421,71	
Muut lyhytaikaiset velat	3 300,00	461 347,09	0,00	427 713,97
VIERAS PÄÄOMA YHTEENSÄ		461 347,09		427 713,97
VASTATTAVAA YHTEENSÄ		341 038,80		503 767,66
		=====		=====

TALOUSARVION TOTEUTUMALASKELMA

Varainhoitovuosi 2003

	Edellinen tilinpäätös	Talousarvio	Tilinpäätös	Vertailu talousarvio/tilinpäätös
	31.12.2002	31.12.2003	31.12.2003	
TULOARVIOTILIT				
11.04.01 Arvonlisävero	3 657,32	1 646,86	1 646,86	0,00
TULOARVIOTILIT YHTEENSÄ	3 657,32	1 646,86	1 646,86	0,00
MENOARVIOTILIT				
28.81.23.10 Arvonlisäveromenot (MMM) (A)	34,04	0,00	0,00	0,00
28.81.23.12 Arvonlisäveromenot (KTM) (A)	140 331,35	0,00	0,00	0,00
29.88.50 Suomen Akatemia (S3V)	0,00	9 720,00	9 720,00	0,00
30.01.19 Arvonlisäveromenot (MMM) (A)	0,00	686,42	686,42	0,00
30.04.27 MMM Elintarvikeklusteri (S3V)	29 397,78	18 822,00	18 822,00	0,00
32.10.19 Arvonlisäveromenot (KTM) (A)	0,00	134 587,80	134 587,80	0,00
32.40.22 KTK toimintamenot (S2V)	1 765 000,00	0,00	0,00	0,00
32.20.24 KTK toimintamenot (S2V)	0,00	1 780 000,00	1 780 000,00	0,00
MENOARVIOTILIT YHTEENSÄ	1 934 763,17	1 943 816,22	1 943 816,22	0,00
TILIKAUDEN ALIJÄÄMÄ	-1 931 105,85	1 942 169,36	-1 942 169,36	0,00

3.2 Tilinpäätöslaskelmien liitteenä annettavat tiedot

Liite 1: SELVITYS SUUNNITELMAN MUKAISTEN POISTOJEN PERUSTEISTA JA NIIDEN MUUTOKSISTA

Suunnitelman mukaiset poistot on laskettu tilivirastossa yhdenmukaisin perustein käyttöomaisuushyödykkeiden taloudellisen käyttöiän mukaisina tasapoistoina alkuperäisestä hankintahinnasta.

Poistosuunnitelmaa on muutettu vuoden 2003 alusta lukien seuraavasti:

Suunnitelman mukaiset poistoajat ovat:

Käyttöomaisuus:

Omaisuusryhmä	Poistomenetelmä	Poistoaika vuotta	Vuotuinen poisto %	Jäännösarvo
Aineettomat hyödykkeet				
Aineettomat oikeudet	Tasapoisto	5 vuotta	20 %	0 %
Aineelliset hyödykkeet				
Atk-laitteet	Tasapoisto	3 vuotta	33,33%	0 %
Muut koneet ja laitteet	Tasapoisto	5 vuotta	20 %	0 %
Kalusteet	Tasapoisto	5 vuotta	20 %	0 %
Muut aineelliset hyödykkeet	Tasapoisto	5 vuotta	20 %	0 %

Liite 2: HENKILÖSTÖKULUT JA LUONTOISEDUT SEKÄ LOMAPALKKAVELAT

HENKILÖSTÖKULUT JA LUONTOISEDUT	1.1.2003 - 31.12.2003 euroa
Palkat ja palkkiot	1 506 576,47
Luontoisedut	140,00
Eläkekulut	282 661,30
Muut henkilöstösivukulut	114 538,21
Yhteensä	1 903 915,98

Palkat ja palkkiot sisältää palkkioita ja työkorvauksia 35 096,62 euroa
Tulospalkkioita ei ole maksettu.

LOMAPALKKAVELAT	1.1.2003	31.12.2003	Muutos euroa
Lomapalkkavelka	221 282,05	244 269,48	22 987,43
Henkilösivukuluvelka	58 090,96	63 688,38	5 597,42
Lomapalkkavelat yhteensä	279 373,01	307 957,86	28 584,85

**Liite 3: KÄYTTÖOMAISUUDEN HANKINTAMENOJEN JA MUIDEN PITKÄ-
VAIKUTTEISTEN MENOJEN MUUTOKSET (euroa)**

KÄYTTÖOMAISUUS	Aineettomat hyödykkeet	
	Aineettomat oikeudet	Yhteensä
Hankintameno 1.1.2003	118 539	118 539
Lisäykset	7 518	7 518
Vähennykset	-	-
Hankintameno 31.12.2003	126 057	126 057
Kertyneet poistot 1.1.2003	85 160	85 160
Vähennysten kertyneet poistot	-	-
Tilikauden suunnitelman mukaiset poistot	11 556	11 556
Tilikauden suunnitelmasta poikkeavat poistot	-	-
Tilikauden arvonalennukset	-	-
Kertyneet poistot 31.12.2003	96 716	96 716
Arvonkorotukset	-	-
Kirjanpitoarvo 31.12.2003	29 341	29 341

KÄYTTÖOMAISUUS	Aineelliset hyödykkeet		
	Koneet ja laitteet	Kalusteet	Yhteensä
Hankintameno 1.1.2003	438 189	55 570	493 759
Lisäykset	24 031		24 031
Vähennykset	-97 996		-97 996
Hankintameno 31.12.2003	364 224	55 570	419 794
Kertyneet poistot 1.1.2003	317 917	36 884	354 801
Vähennysten kertyneet poistot	-96 927	-	-96 927
Tilikauden suunnitelman mukaiset poistot	56 272	8 262	64 534
Tilikauden suunnitelmasta poikkeavat poistot	-	-	-
Tilikauden arvonalennukset	-	-	-
Kertyneet poistot 31.12.2003	277 262	45 146	322 408
Arvonkorotukset	-	-	-
Kirjanpitoarvo 31.12.2003	86 962	10 424	97 386

Liite 4: ARVONKOROTUKSET

Tilivirastossa ei ole tehty arvonkorotuksia.

Liite 5: MYÖNNETYT VARAINHOITOVUODEN PÄÄTTYESSÄ VOIMASSA OLLEET LAINAT

Tilivirasto ei ole myöntänyt lainoja.

Liite 6: MYÖNNETYT VARAINHOITOVUODEN PÄÄTTYESSÄ VOIMASSA OLLEET VALTIONTAKAUKSET, VALTION TAKUUT JA MUUT VASTUUSITOUKSET**Muut vastuusitoumukset (euroa)**

Leasingvastuut	31.12.2003	31.12.2002
Kopiokoneet		
Tulevalla tilikaudella maksettavat	8 883	5 684
Myöhemmin maksettavat	13 600	6 209
Yhteensä	22 483	11 893
Atk-laitteet		
Tulevalla tilikaudella maksettavat	2 838	2 711
Myöhemmin maksettavat	1 655	4 293
Yhteensä	4 493	7 004
Leasingvastuut yhteensä	26 976	18 897

Liite 7: PERUSTE, JONKA MUKAISTA KURSSIA ON KÄYTETTY MUUNNETTAESSA ULKOMAANRAHAN MÄÄRÄISET VELAT, SAAMISET JA MUUT SITOUKSET SUOMEN RAHAKSI

Siirtosaamisissa oleva ulkomaanrahan määräinen saaminen on arvostettu euroiksi 31.12.2003 keskipurssin mukaan. Siirtoveltoissa olevat ulkomaanrahan määräiset ostovelat on arvostettu maksupäivän eurokurssin mukaan.

Liite 8: HALLINNASSA OLEVAT ERI YHTIÖIDEN ERILAJISET OSAKKEET JA OSUUKSET SEKÄ MUUT OSAKKEISIIN RINNASTETTAVAT ARVOPAPERIT

Tiliviraston taseessa ei ole osakkeita, osuuksia eikä muita arvopapereita.

Liite 9: HALLINNASSA OLEVA KANSALLISOMAISUUS, JOTA EI OLE MERKITTYY TASEESEEN

Tilivirastolla ei ole kansallisomaisuutta, jota ei ole merkitty taseeseen.

Liite 10: SELVITYS KIRJANPIDON TÄYDENTÄMISESTÄ TILINPÄÄTÖKSESSÄ TALOUS-ARVIOASETUKSEN 42 f §:n 2 MOMENTISSA TARKOITETULLA TAVALLA

Tilivirastolla ei ole yllämainitussa momentissa tarkoitettuja menoja.

Liite 11: ERITTELY SEURAAVAAN VARAINHOITOVUOTEEN SIIRRETYISTÄ MÄÄRÄRAHOISTA, EUROA

SIIRRETYT MÄÄRÄRAHAT	Alkusaldo 1.1.2003	Kertymä vuoden alusta	Loppusaldo 31.12.2003
4.02.30.04.27 MMM Yhteistutkimusmr (S3V)	12 044,31	12 044,31	0,00
4.03.29.88.50 Suomen Akatemia (S3V)	0,00	-2 916,00	2 916,00
4.02.32.40.22 KTK toimintamenot v.2002 (S2V)	533 327,90	533 327,90	0,00
4.03.32.20.24 KTK toimintamenot v.2003 (S2V)	0,00	-330 934,51	330 934,51
Siirretyt määrärahat yhteensä	545 372,21	211 521,70	333 850,51

Liite 12: TALOUSARVIOSSA MYÖNNETYT VALTUUDET SEKÄ NIIDEN KÄYTTÖ JA KÄYTÖSTÄ AIHEUTUVAT MENOT

Virastolla ei ole talousarviossa myönnettyjä valtuuksia

Liite 14: OMAN PÄÄOMAN MUUTOKSET

OMA PÄÄOMA (euroa)	2003	2002
Valtion pääoma 1.1.1998	0,00	0,00
Edellisten tilikausien pääoman muutos 1.1.	-187 327,06	141 959,20
Tilinavaussiirto (Tilikauden kulujäämä)	-2 104 424,94	-1 898 888,06
Tilinavaussiirto (Pääoman siirrot)	2 367 805,69	1 569 601,80
Edellisten tilikausien pääoman muutos 31.12.	76 053,69	-187 327,06
Pääoman siirrot 1.1.	2 367 805,69	1 569 601,80
Tilinavaussiirto	-2 367 805,69	-1 569 601,80
Siirrot valtion yleisiltä maksuliikemenotileiltä	2 868 409,40	2 837 539,51
Siirrot valtion yleisille maksuliiketulotileille	-836 885,47	-469 733,82
Pääoman siirrot 31.12.	2 031 523,93	2 367 805,69
Tilikauden kulujäämä 1.1.	-2 104 424,94	-1 898 888,06
Tilinavaussiirto	2 104 424,94	1 898 888,06
Tilikauden kulujäämän siirto taseeseen	-2 227 885,91	-2 104 424,94
Tilikauden kulujäämä 31.12.	-2 227 885,91	-2 104 424,94
Valtion pääoma yhteensä 31.12.	-120 308,29	76 053,69

Tilivirastolla ei ole aloittavan taseen hyväksymisen jälkeen tuloina ja menoina kirjattuja omaisuus- ja velkaeriä.

Liite 15: TUOTTO- JA KULULASKELMAAN KIRJATTAVA TALOUSARVION ULKOPUOLINEN RAHOITUS

Tilivirastolla ei ole tuotto- ja kululaskelmaan kirjattavaa talousarvion ulkopuolista rahoitusta.

Liite 16: TASEESEEN SISÄLTYVÄT RAHASTOIDUT VARAT

Tilivirastolla ei ole taseeseen sisältyviä rahastoituja varoja.

Liite 17: TASEESEEN SISÄLTYMÄTTÖMÄT TILIVIRASTON HALLINNOIMAT RAHASTOIDUT VARAT, SÄÄTIÖT JA YHDISTYKSET

Tilivirastolla ei ole taseeseen sisältyttämiä tiliviraston hallinnoimia rahastoituja varoja, säätiötä eikä yhdistyksiä.

Liite 18: ARVIOMÄÄRÄRAHOJEN YLITYKSET JA NIIDEN PERUSTELUT

Tilivirastolla ei ole arviomäärärahojen ylityksiä.

3.3 Tilinpäätöksen laskelmien tarkastelu

Tuottojen tarkastelu

Toimintavuoden tulotavoite oli 865 500 euroa, josta 855 500 euroa yhteistoiminnan ja 10 000 euroa maksullisen toiminnan tuottoja. Kuluttajatutkimuskeskuksen tuotot olivat 686 120 euroa. Kokonaistulotavoite alittui 20,7 %:lla. Alitus johtuu tutkimustoiminnan tulorahoituksen arvioitua pienemmästä kertymästä. Tuotoista 96,8 % oli yhteistoiminnan tuottoja. Maksullisen toiminnan tuotot (22 264 euroa) ylittivät tavoitteen reilusti. Julkaisujen myyntituotot laskivat, mutta vastaavasti vaikeasti ennakoitavien toimeksiantojen (tutkimukset ja selvitykset) tuotot ylittivät.

Rahoittajatahoissa ei tapahtunut merkittäviä muutoksia. Keskeisimmät rahoittajatahot olivat valtiosektorilta, merkittävimpinä Tekes, maa- ja metsätalousministeriö sekä kauppa- ja teollisuusministeriö.

Kulujen tarkastelu

Toiminnan kulut olivat toimintavuonna noin 2,8 milj. € Lisäys edellisvuoteen on pieni. Kulujen nousu johtuu keskeisimmin palveluostojen ja poistojen kasvusta sekä kustannusten yleisestä noususta. Virkasuhdepalkat olivat noin 1,1 milj. € ja työsuhdepalkat 0,36 milj. €

Toiminnan kulut 2003, vertailu vuosiin 2001 ja 2002.

Kulut	2003	2003 %	2002	2001
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	91 132	3,3 %	87 782	94 236
Henkilöstökulut	1 903 776	68,5 %	1 878 009	1 613 620
Vuokrat	227 091	8,2 %	235 616	217 390
Palvelujen ostot	418 410	15,0 %	364 799	327 205
Muut kulut	63 856	2,3 %	85 231	56 637
Poistot	76 089	2,7 %	51 713	102 946
Yhteensä	2 780 354	100 %	2 703 150	2 412 034

Vuokrat ovat pääosin toimitilan vuokraa. Tutkimus-, käänös- ja muiden asiantuntijapalveluiden ostot kasvoivat edellisvuodesta lähes 50 000 eurolla. Niihin käytettiin toimintavuonna 211 376 euroa, josta palkkausjärjestelmän kehittämiseen 2 100 euroa ja tietohallintostrategian laadintaan 27 500 euroa. Tutkimuspalveluista noin 86 800 euroa on läpikulkueriä, kun tutkimuskeskus toimi neljässä tutkimushankkeessa koordinaattorina.

Sisäiseen budjettiin verrattuna sekä budjetoidut tuotot että menot alittuivat. Nettona ero suunniteltuun oli -110 064 euroa eli toimintavuoden talous oli hieman ennakoitua heikompi.

Tasetarkastelu

Taseessa omaisuudesta merkittävin osuus on edelleen atk-laitteisiin ja -ohjelmistoihin sidottu omaisuus. Toimintavuoden aikana hankittiin ao. omaisuutta yhteensä noin 22 000 euron edestä (53 900 euroa v. 2002). Puhelinjärjestelmän uusintaan käytettiin reilut 9 500 euroa. Atk-laitteiden ja ohjelmistojen osuus tasearvosta on lähes 80 000 euroa eli 63 % käyttöomaisuuden arvosta.

Myyntisaamisten suuruus johtuu tulolaskutuksen painottumisesta joulukuulle. Vieraasta pääomasta suurin erä on edellisvuosien tapaan siirtovelkoihin sisältyvä lomapalkkavelka, lähes 308 000 euroa.

Talousarvion toteuman tarkastelu

Talousarvion toteuma käytettyjen määrärahojen osalta esitetään oheisessa taulukossa.

TALOUSARVION TOTEUTUMALASKELMAN TÄYDENTÄMINEN v. 2003

Talousarviotili	Määräraha tai tuloarvio		Käytettävissä	Käytetty, kertynyt, tai peruutettu	Siirretty seuraavalle vuodelle	Vertailu talousarvioon
	Varainhoito-vuodelta	Edellisiltä vuosilta				
29.88.50 Suomen Akatemian tutkimusmäärärahat (S3V)	9 720,00		9 720,00	6 804,00	2 916,00	
30.04.27 MMM Yhteistutkimukset (S3V)	18 822,00	12 044,31	30 866,31	30 866,31	0,00	
32.20.24 (32.40.22 v.2002) Toimintamenot (S2V)						
Bruttomenot	2 645 500,00	533 327,90	3 178 827,90	2 668 512,92		
-bruttotulot	-865 500,00		-865 500,00	-686 119,53		
=nettomenot	1 780 000,00	533 327,90	2 313 327,90	1 982 393,39	330 934,51	

Vuoden 2003 toteutuneet bruttomenot rahoitettiin nettomäärärahalla 1 780 000 euroa, saadulla tulo-rahoituksella 686 120 euroa ja lisäksi siirtomäärärahalla. Siirtomääräraha pieneni edellisvuodesta 202 393 euroa. Toimintavuonna käytettiin 38 % edelliseltä vuodelta siirtyneestä määrärahasta.

Kirjauuskäytännöt muiden virastojen momenteille vähensivät kirjauksia tutkimuskeskuksen omalle toimintamomentille: maa- ja metsätalousministeriön sekä Suomen Akatemian määrärahoja käytettiin yhteensä 37 670 euroa.

Talousarviotilin toteuma 2003, vertailu vuosiin 2001 ja 2002.

Talousarvio	2003	2002	2001
Bruttomenot	2 645 500	2 370 000	2 303 165
- Bruttotulot	-865 500	- 605 000	- 588 658
Nettomenot	1 780 000	1 765 000	1 714 507
+ Siirtomääräraha	533 328	730 521	686 956
Käytettävissä määrärahaa	2 313 328	2 495 521	2 401 463

Toteutunut	2003	2002	2001
Bruttomenot	2 668 513	2 697 796	2 292 429
- Bruttotulot	-686 120	- 735 603	- 621 486
Nettomenot	1 982 393	1 962 193	1 670 943
Siirtomäärärahaa jää	330 934	533 328	730 521

Toimintavuodelta vuodelle 2004 säästyvä siirtomääräraha on 330 934 euroa. Vuodelle 2004 siirtyvän siirtomäärärahan suuruus on vajaat 12 % viraston bruttomenoista. Se edustaa noin 1,5 kuukauden menoja. Lisäksi Suomen Akatemian talousarviotilin käyttöoikeutta siirtyy 2 916 euroa vuodelle 2004.

Siirtomäärärahan pienentäminen on tapahtunut suunnitelmallisesti tavoitteena se taso, joka tulosohjausneuvotteluissa on tutkimuskeskukselle asetettu. Nyt saavutettu taso edustaa kuitenkin nettobudjetoidussa tutkimusorganisaatiossa pienintä mahdollista tasoa.

Siirtomäärärahan tulisi mahdollistaa monivuotisten tutkimushakemusten valmistelu ja rahoitusneuvottelujen käyminen. Tutkimuskeskuksen tulee pystyä pitämään tutkimushenkilöstö koko suunnittelu- ja rahoituspäätösten odotusajan, jona aikana he voivat käynnistää ao. hankkeen budjettirahoituksen turvin tai vaihtoehtoisesti valmistella tai tehdä muuta tutkimushanketta. Tutkimus- ja henkilöstöpoliittisin perustein tutkimushenkilöstöä ei ole perusteltua sanoa irti rahoituspäätösten odotteluajaksi. Mittavien tutkimuskokonaisuuksien rahoituspäätösten valmistelu on hidas prosessi, sillä rahoituspäätösten saaminen voi kestää yli vuoden.

4. SISÄINEN VALVONTA

Kuluttajatutkimuskeskuksella on kuluttajaviraston kanssa palvelutuotosopimus, jonka perusteella tutkimuskeskus saa maksutta hallintopalveluita. Sen mukaan kuluttajavirasto tuottaa tutkimuskeskukselle seuraavat taloushallinnon palvelut:

- maksuliike ja kirjanpito
- palkanlaskenta ja maksatus
- sairauspoissaolojen Kela-korvausten hoitaminen
- talouden seuranta ja raportointi
- kirjanpidon menetelmäkuvausten laatiminen
- taloussäännön mukaiset tilivirastotehtävät.

Toimintavuonna noudatettiin vuonna 2001 päivitettyä sopimusta. Uutta sopimusta ei ole allekirjoitettu, mutta virastojen välillä on käyty useita neuvotteluja yhteistyön tehostamiseksi. Neuvottelut ovat koskeneet puhelinvaihdetilivirastotehtävien hankintaa, sähköisten tietojärjestelmien kehittämistä sekä tietohallinnon yhteistyötä.

Toiminnassa noudatettiin Kuluttajatutkimuskeskuksen taloussääntöä (15.6.2002). Sen mukaisesti tutkimuskeskus vastaa itsenäisenä tilivirastona toimintansa ja taloutensa suunnittelusta, tilijaottelusta, sisäisestä budjetoinnista sekä määrärahojen käytön seurannasta. Taloussääntö valmisteltiin yhteistyössä kuluttajaviraston kanssa samalla selkiinnyttäen kummankin viraston velvoitteita taloushallinnon tehtävissä.

Työjärjestys uusittiin 8.12.2003. Tehdyt muutokset koskivat tutkimuksen ja tietohallinnon johtoryhmien sekä tutkimusjohtajan tehtävien määrittelyä. Työjärjestykseen lisättiin myös työsuojelutoimikuntaa koskeva maininta.

Kuluttajatutkimuskeskuksessa ei ole sisäistä tarkastusta. Hankintojen, laskutuksen ja määrärahojen käytön sisäinen valvonta perustuu työjärjestykseen, vuotuisessa toimintasuunnitelmassa tehtyihin esimiesvastuutuksiin sekä taloussäännön pohjalta annettuihin nimenkirjoitus-oikeuksiin. Menojen hyväksymisoikeus on rajattu johtajalle, hänen sijaiselleen ja kehitysjohtajalle.

Hankintatoimeen ja kilpailutukseen, omaisuuden poistoon ja ulkopuolisten tarjoamiin matkoihin liittyviä menettelytapoja on pyritty täsmentämään. Hankintatoimen ohjesäännön laadinta aloitettiin. Johtokunnalle on sisäisten ohjesääntöjen mukaisesti tehty puolivuositain selvitykset edustusmenojen käytöstä ja johtajan virkamatkoista. Niihin ei ole ollut huomautettavaa.

5. ALLEKIRJOITUKSET

Tilinpäätös on hyväksytty Helsingissä 22. p:nä maaliskuuta 2004

Kuluttajatutkimuskeskuksen johtokunta

Seppo Leppänen
puheenjohtaja

Ilkka Cantell

Anita Ahlfors-Friman

Jukka Kemppinen

Visa Heinonen

Johanna Varjonen

Eila Kilpiö

Henkilöstökertomus 2003

Henkilöstön määrä

Kuluttajatutkimuskeskuksen henkilöstömäärä pysyi ennallaan ollen 41 henkilöä 31.12.2003. Lisäksi tutkimuskeskuksessa työskenteli vuoden aikana kolme valtionhallinnon korkeakouluharjoittelijaa. Henkilöstöstä oli virkasuhteisia 31 ja työsopimussuhteisia 10. Vakituksia henkilöstöstä oli 27 eli 66 % ja määräaikaista 14 eli 34 %. Kolme henkilöä vakinaistettiin vuoden aikana.

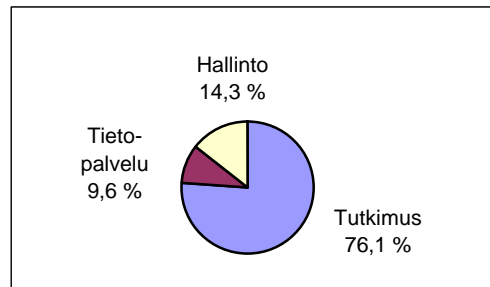
Henkilöstötietoja 2003. Vertailu vuosiin 2000-2002.

	2003	2002	2001	2000
Henkilötyövuodet	41,4	41,7	37,6	37,8
Henkilöstömäärä 31.12.	41	41	37	37
Vakituinen henkilöstö	27	24	25	24
- josta tutkimushenkilöstöä	15	13	15	
Määräaikainen henkilöstö	14	17	12	13
- josta tutkimushenkilöstöä	14	15	11	
Keski-ikä	45,1	44,8	45,8	44

Henkilötyövuosina (htv) työpanos oli yhteensä 41,4 htv, missä on vähennystä edelliseen vuoteen 0,3 htv. Vähennys henkilötyövuosien määrässä johtuu kolmen henkilön osa-aikaisesta työskentelystä.

Tulosalueittain tehdyn työajan henkilötyövuodet (ilman koulutusta ja poissaoloja) jakautuivat seuraavasti:

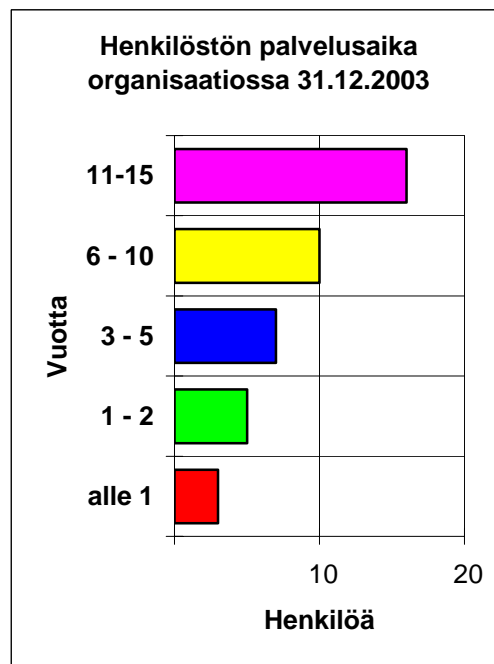
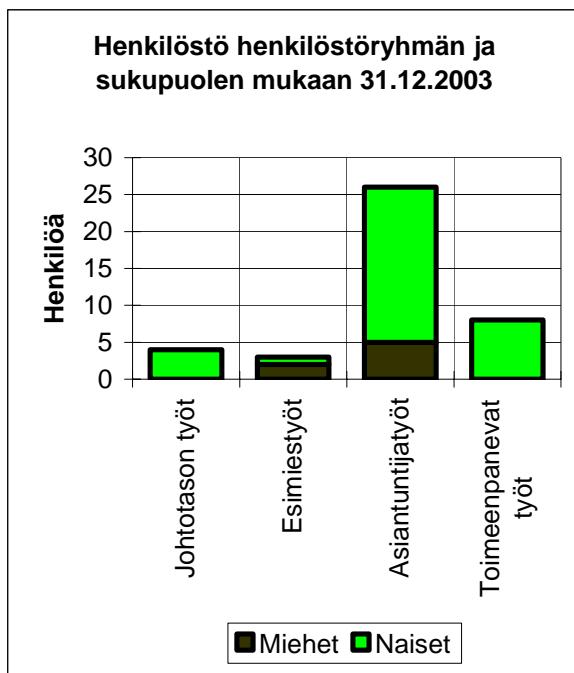
	Htv	%
Tutkimus	25,5	76,1 %
Tietopalvelu	3,2	9,6 %
Johto, tietohallinto ja yleishallinto	4,8	14,3 %
Koulutus ja poissaolot	7,9	
Yhteensä	41,4	100 %

Henkilötyövuosien jako perustuu ajankäytön seurantajärjestelmän työaikatietoihin. Virasto-työajan ja tehdyn työajan välinen ero 1,1 htv on oikaistu vähentämällä hallinnon henkilötyövuosia. Kokonaistyöajasta on käytetty koulutukseen 0,7 htv ja vuosilomiin sekä sairaus- ja muihin poissaoloihin 7,2 htv. (19,1 % kokonaistyöajasta).

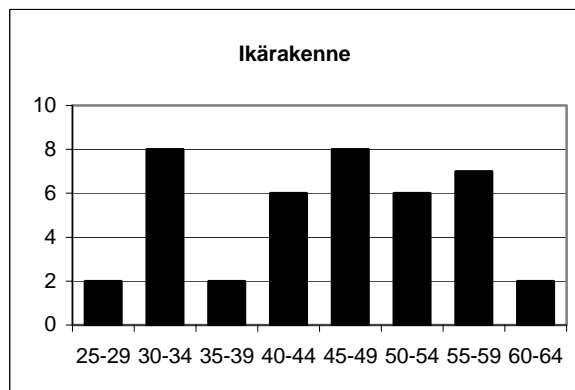
Henkilöstörakenne

Tutkimuskeskus on naisvaltainen organisaatio. Henkilöstöstä 34 oli naisia ja 7 miehiä. Toimintavuoden henkilötyövuosista naiset vastasivat 81,6 % (33,8 htv) ja miehet 18,4 % (7,6 htv). Seuraavista kaavioista ilmenevät henkilöstön sijoittuminen eri tason tehtäviin ja henkilöstön palvelusaika tutkimuskeskuksessa.

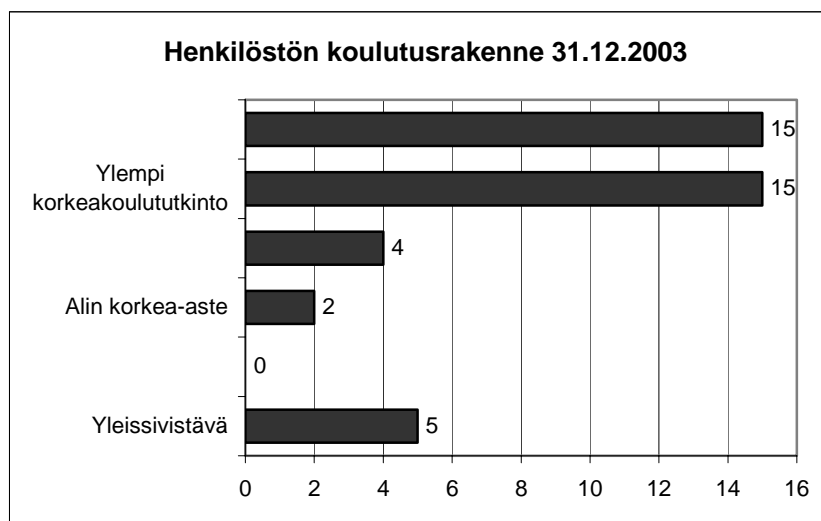
Henkilöstön keski-ikä oli 45,1 vuotta, mikä on varsin korkea. Kymmenen vuoden sisällä 22 % eli lähes joka neljäs henkilöstöstä jää vanhuuseläkkeelle (n. 65 v.). Tutkimushenkilöstön keski-ikä oli 43,2 vuotta ja muun henkilöstön keski-ikä 49,5 vuotta.

Vuonna 2002 henkilöstön keski-ikä oli 44,8 vuotta, kun koko valtion henkilöstön keski-ikä oli 44,1 vuotta.

Henkilöstö on korkeasti koulutettua. Koulutustasoindeksi oli 6,5. Vuonna 2002 tutkimuslaitosten koulutustasoindeksi oli 5,5 ja koko valtion henkilöstön koulutustasoindeksi 5,1.

Toimintavuonna kaksi henkilöä saavutti tutkijakoulutusasteen ja seitsemän muuta tutkijaa jatkoi opintoja. Henkilöstöstä 36,6 % oli ylemmän korkeakoulututkinnon ja 36,6 % lisensiaatti- tai tohtorintutkinnon suorittaneita. Keskeisenä syynä korkeaan koulutustasoindeksiin on se, että tutkimuskeskuksen henkilöstörakenne ei vastaa normaalia valtion virastoa vaan henkilöstö on asiantuntijapainotteinen. Tutkimuskeskus saa osan hallintopalveluista Kuluttajavirastosta, joten oman hallinto- ja muun avustavan henkilöstön määrä on vähäinen.

Henkilöstön osaamista ylläpidettiin ja kehitettiin tarjoamalla koulutusmahdollisuuksia. Toimintavuonna henkilöstö osallistui sekä omissa tiloissa että ulkopuolella järjestettyyn koulutukseen 179 työpäivää eli 4,3 pv/htv. Määrä vastaa valtion keskimääräistä henkilöstökoulutusta. Koko henkilöstölle tarjottiin tarpeiden mukaan atk- ja kielikoulutusta sekä ammatillista lisäkoulutusta.

Henkilöstön hyvinvointi

Henkilöstön tyytyväisyys selvitettiin joulukuun alussa valtiovarainministeriön tyytyväisyysbarometrillä. Kyselyn vastausprosentti oli 87,5 %. (edellisellä kerralla 78 %).

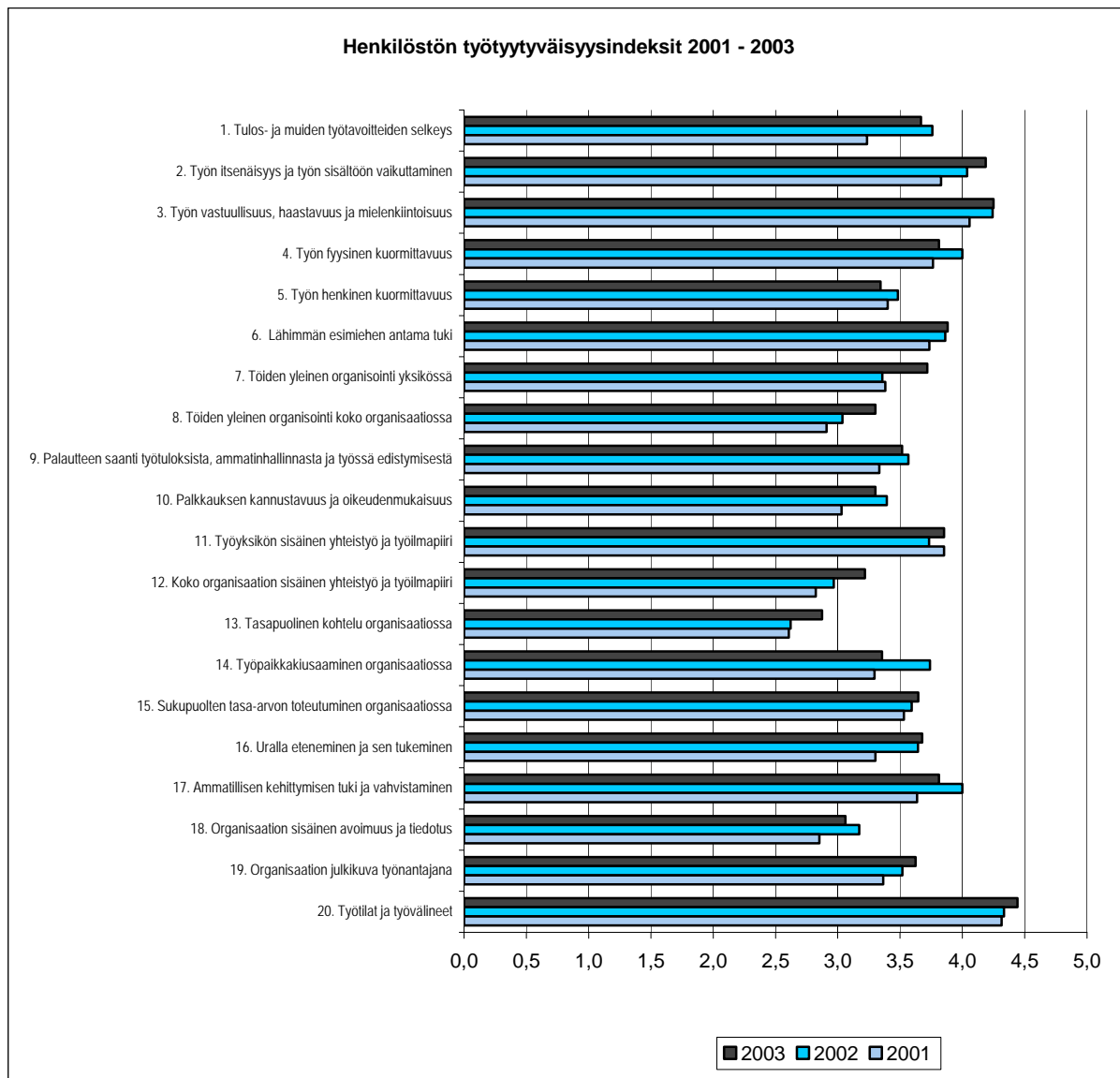
Seuraavassa esitetään kyselyn tuloksia sekä saatavilla ollutta vuoden 2002 vertailutietoa tutkimuslaitosten ja koko valtionhallinnon tuloksista. Indeksejä tulkittaessa tyydyttävänä tuloksena voidaan pitää indeksiarvoa 3.

Työyhteisön toimivuus ja johtaminen näyttävät pääindeksitasolla saavan hiukan muita indeksejä alemmat arviot. Tyytyväisyys on tutkimuskeskuksessa kuitenkin kautta linjan parempi kuin vertailukohteina olevissa muissa tutkimuslaitoksissa ja valtion organisaatioissa vuonna 2002. Vuoteen 2002 verrattuna tuloksissa on vain vähäisiä muutoksia.

Tyytyväisyys 2003. Vertailu vuosiin 2001–2002 ja muihin organisaatioihin 2002.

Tyytyväisyysindeksit	KTK 2003	KTK 2002	KTK 2001	TUTK.LAIT. 2002	VALTIO 2002
Työn sisältö	3,9	3,9	3,7	3,7	3,7
Johtaminen	3,5	3,5	3,3	3,0	3,1
Työyhteisön toimivuus	3,4	3,3	3,2	3,2	3,3
Kehittymisen tuki	3,7	3,8	3,5	3,1	3,2
Muut organisaatioon liittyvät asiat	3,7	3,7	3,5	3,3	3,3
Yhteensä	3,6	3,6	3,4	3,3	3,4

Pääindeksien sisällä osa-indekseistä saivat heikoimmat arviot: tasapuolinen kohtelu (2,9), organisaation sisäinen avoimuus ja tiedotus (3,1) sekä organisaation sisäinen yhteistyö ja työilmapiiri (3,2). Näissä on pientä muutosta edellisvuoteen verrattuna. Myönteisimpinä asioina henkilöstö piti samoin kuin edellisvuonna työtiloja ja työvälineitä (4,4), työn vastuullisuutta, haastavuutta ja mielenkiintoisuutta (4,3) sekä työn itsenäisyyttä ja työn sisältöön vaikuttamista (4,2).

Henkilöstö oli sairauden, lapsen sairauden tai tapaturman takia poissa yhteensä 284 päivää, 6,9 päivää/htv. Luku pieneni edellisvuodesta (479 pv eli 11,5 pv/htv vuonna 2002), kun kahden henkilön pitkäaikaiset poissaolot päättyivät. Vastaava sairauspoissaolojen määrä valtiolla on keskimäärin 9,1 päivää/htv.

Työterveyshuollon nettomenot laskivat vähän edellisvuodesta, ollen 9 491 euroa (11 355 euroa v. 2002). Työterveyshuollon palveluja käytettiin keskimäärin 229 euroa/htv (272 euroa/htv v. 2002). Lisäksi tutkimuskeskus tarjosi henkilöstölle edellisvuosien tapaan työkykyä ylläpitäviä liikuntapalveluita ja virkistystoimintaa sekä tuki työpaikkaruokailua, yhteensä noin 282 euroa/htv (275 euroa/htv v. 2002)

Vaihtuvuus tutkimuskeskuksessa oli pieni. Lähtövaihtuvuus oli yksi vakituinen ja kaksi määräaikaista henkilöä. Näistä vakituinen atk-suunnittelija jäi työkyvyttömyyseläkkeelle. Tulovaihtuvuus oli 3 henkilöä, kaksi tutkijaa ja viestintävastustaja.

Tutkimus- ja tietopalveluprojektien 2003 kuvaukset

Tutkimusprojektit 2003

Kotitaloudet palveluiden tuottajina ja käyttäjinä

Kotitöiden ulkoistamisen esteet ja edellytykset tutkimuksen kohteena

Kotitöiden ulkoistamisen edellytyksien ja esteiden tutkimus aloitettiin syksyllä 2003. Tutkimuksessa selvitetään ulkoistamisen käsitettä sekä sitä, miten laajaa palvelujen hankkiminen on erilaisissa kotitalouksissa ja eri tehtäväalueilla. Lisäksi selvitetään ryhmähaastattelujen avulla, mitä esteitä kotitaloudet näkevät palvelujen hankkimiselle kodin ulkopuolelta, ja toisaalta niitä edellytyksiä, joiden vallitessa niitä hankittaisiin. Tutkimus valmistuu vuonna 2004.

Ensimmäinen kansallinen kotitaloustuotannon satelliittitili valmistumassa

Kotitaloustuotannon satelliittitilin laatiminen vuodelle 2000 on aloitettu yhteistyössä Tilastokeskuksen kanssa. Satelliittitili kuvaa kotitalouksien omaan käyttöönsä tuottamien palvelujen arvoa ja määrää. Tilit laaditaan eri kotitaloustyypeille ja jaotellaan myös tehtävien mukaisesti asumispalvelujen ja aterioiden tuotantoon, vaatehuoltoon ja hoivan tuottamiseen sekä vapaaehtoistyöhön. Tilien odotetaan valmistuvan vuoden 2004 aikana.

Kuka pesee Suomen pyykit? Tekstiilienhoito kotitalouksissa ja tekstiilienhoitopalvelut

Tutkimuksessa tarkastellaan kotitalouksien tekstiilienhoidon määrää sekä tekstiilien hoitoon ja hankintaan käytettyä aikaa. Tarkastelun kohteena ovat kotitalouden jäsenten itselleen niin kotona kuin kodin ulkopuolellakin (kiinteistö- ja itsepalvelupesulat) tuottamien tekstiilienhoitopalvelujen, pesulapalvelujen sekä kotityöpalveluna tuotetun tekstiilienhoitopalvelun käyttö. Toisin kuin monet muut kotityöt tekstiilienhoito näyttää entistä enemmän keskittyneen kotiin ja pysyneen perinteisenä naisten työnä. Tekstiilienhoitopalveluita käytetään hyvin vähän. Naiset käyttävät tekstiilienhoitoon viikoittain keskimäärin yli 2,5 tuntia ja miehet vajaan 20 minuuttia. Yhteensä tekstiilienhoitoon käytetään vuosittain lähes 270 miljoonaa tuntia päätoimista aikaa. Kussakin kotitaloudessa pestään omalla pesukoneella keskimäärin 16 kertaa kuu-kaudessa ja 480 kiloa vuodessa vaihdellen yksinasuvien 190 kilosta lapsiperheiden 920 kiloon. Kaikkiaan Suomessa kertyy pyykkiä vuodessa noin 1,35 miljardia kiloa, josta kotitalouksissa pestään 90 %. Muu pyykki jakaantuu lähes tasan kaupallisten pesuloiden ja julkishallinnon pesuloiden kesken.

Kuntien yhteistyö on välttämätöntä, jotta palvelut säilyisivät

Julkinen ja yksityinen palvelutarjonta ovat Suomessa murrosvaiheessa, jota kuvaa palveluverkon harveneminen, keskittyminen ja tuotantotapojen muutokset. Kuntapäätäjien ja palveluyrittäjien näkemykset julkisesta ja yksityisestä palvelutarjonnasta ovat paljon myönteisemmät kuin mitä käy ilmi palvelujen käyttäjien kokemuksista. Yhteiskunnallisten muutosten paineessa ja julkisten palvelujen järjestämisen ja tuotantotapojen muuttuessa kunnat ovat suurten haasteiden edessä. Pelkästään lakisääteisten palvelujen turvaaminen edellyttää kuntien yhteistyötä, sähköisten palvelujen kehittämistä ja uusia palvelumuotoja. Yrittäjät siirtyvät sähköisiin palveluihin vasta sitten, kun niille on riittävä kysyntä.

Lapsiperheiden palvelutarve on monipuolisinta ja he suhtautuvat myönteisimmin sähköisiin palveluihin. Suurimmat vaikeudet palvelujen saannissa on haja-asutusalueiden ikääntyneillä. Kunnan tietotekninen ympäristö vaikuttaa selvästi sähköisten palvelujen käyttöön kaikissa ikäryhmissä. Lähes yksimielisiä oltiin kuitenkin siitä, etteivät verkkopalvelut voi kokonaan korvata perinteisiä henkilökohtaisia palveluja. Kehittyäkseen sähköiset palvelumarkkinat edellyttävät sekä tuottajilta että käyttäjiltä aktiivisuutta ja taloudellista panostusta, mutta niiden vastineeksi on saatava myös todellista hyötyä.

Yli 50-vuotiaat Internet-palvelujen käyttäjinä

Tutkimuksessa selvitettiin verkkopalvelujen käyttämiseen liittyviä myönteisiä ja kielteisiä näkemyksiä ja kokemuksia. Tutkimuksen ensisijaisena kohderyhmänä olivat Kuluttajatutkimuskeskuksen kuluttajapaneelin jäsenet. Tutkimus jatkuu vuonna 2004 siten, että ikääntyvien verkkopalvelujen käytön hyvinvointivaikutuksia ja tasa-arvon toteutumista selvitetään kunta-laisten näkökulmasta.

Kuluttajat saavat riittävästi tietoa asuntolainoista

Kuluttajien tiedonsaanti asuntolainoista on varmistettu Suomessa lainsäädännöllä. Mm. kuluttajansuojalaissa säädetään kuluttajalle ennen luottosopimuksen tekoa annettavista tiedoista. Vertailevassa EU-lähtöisessä, ”silent shopper” –periaatteella toteutetussa hankkeessa selvitettiin ns. vapaaehtoisen menettelysäännösten (Voluntary Code of Conduct) toteutumista asuntolainaa hankittaessa ennen lainasopimuksen allekirjoittamista. Suomalaisissa pankeissa asuntolainan hakuun tarkoitettujen lomakkeiden on muokattu kotimaisiin tarpeisiin siten, että ne sisältävät vapaaehtoisen menettelysäännösten tietosisällön. Pankit kannustavat kuluttajia tutustumaan lainoihin ja lomakkeisiin Internetissä.

Katsaus markkinoiden kulutusluottoihin

Osana kulutusluottoihin liittyviä riskejä koskevaa tutkimusta selvitettiin kulutusluottojen tarjontaa, luottojen markkinoinnin lainmukaisuutta ja ymmärrettävyyttä sekä luottojen hinnoittelua ja kustannuksia kuluttajille. Selvitys perustui luottojen tarjoajien markkinointiaineistoon. Kulutusluottojen suuri määrä, hintahaitarin laajuus, luottoja koskevien tietojen hajanaisuus sekä sopimusehtojen puutteellinen luettavuus ja ymmärrettävyys voivat vaikeuttaa kuluttajien näkökulmasta luottojen arviointia. Tutkimusta jatketaan selvittämällä kuluttajien rahatalouden hallinnan mekanismeja ja riskeihin varautumista.

Kuluttajat muuttuvassa elintarviketaloudessa

Terveysvaikutteiset elintarvikkeet jakavat kuluttajia

Kuluttajien suhtautuminen terveysvaikutteisiin elintarvikkeisiin on moniulotteinen kokonaisuus, jossa vaikuttavat omat kokemukset terveysvaikutteisista elintarvikkeista, näkemykset tuotteiden laadusta ja turvallisuudesta sekä käsitykset valvonnan ja säätelyn tarpeellisuudesta. Tutkimuksessa terveysvaikutteisten elintarvikkeiden kulttuurisesta hyväksyttävyydestä ja käytöstä osoittautui, että vastaajat (N = 1 210) jakautuivat kolmeen ryhmään, jotka olivat luottavaiset, epäilevät ja huolettomat. Terveysvaikutteisista elintarvikkeista käytetyimpiä olivat tuotteet, joiden terveysvaikutukset kohdistuvat hampaiden tai vatsan hyvinvointiin tai veren kolesteroliin. Eri terveysvaikutteisten tuotteiden käyttäjät olivat erilaisia, mutta heitä yhdisti pyrkimys terveellisiin elämäntapoihin sekä myönteinen suhtautuminen terveysvaikutteisiin elintarvikkeisiin. Tutkimusraportti julkaistiin lokakuussa 2003.

Kuluttajat ja teknologisoituva ruoka

Ruoan tuotantoa ja kulutusta luonnehtivat modernissa yhteiskunnassa monet keskenään kilpailevat, mutta myös päällekkäiset kehityskulut. Yhtäältä terveyden näkökulma, toisaalta ruoan tieteellistyminen ja teknologisoituminen hallitsevat yhä enemmän ruokaa koskevaa keskustelua. Tässä (Mari Nivan) väitöstutkimuksessa lähestytään kuluttajia ja uusia elintarvikkeita arkitiedon käsitteen näkökulmasta tarkastelemalla terveellisyysuusia ulottuvuuksia sekä ruoan teknologisoitumista ja riskejä. Konkreettisine tapauksina ovat geeniteknikalla muunnetut elintarvikkeet sekä terveysvaikutteiset elintarvikkeet. Kiinnostuksen kohteena on se, miten uusi tieto ruoasta ja terveydestä sekä kuluttajien toiminta ja kokemukset kohtaavat arjessa, syömisen käytännöissä ja ruokaa koskevissa käsityksissä. Tutkimus perustuu sekä kvalitatiivisiin että kvantitatiivisiin aineistoihin ja valmistuu vuonna 2005.

Kuluttajat, luottamus ja elintarvikeketju

Kuluttajat, luottamus ja elintarvikeketju -hankkeessa on tehty yhtä aikaa sekä empiiristä tutkimusta pohjustavaa käsitteanalyysia että rakennettu yhteistyöverkostoa erityisesti tutkimuslaitosten mutta myös muiden toimijoiden kanssa. Verkostoyhteistyö ja käsitteanalyysi konkretisoituivat tutkimuksen painopisteiden pohdinnassa. Käsitteanalyysin tulokset julkaistaan vuonna 2004, jolloin myös aloitetaan uusi kysymyksenasettelua empiirisesti tarkasteleva tutkimus.

Luomun markkinointialoitteet ja maaseudun kehittäminen

Tutkimus on osa kymmenen maan yhteistä EU-tutkimusta Organic Marketing Initiatives and Rural Development (OMIaRD). Siinä selvitettiin kuluttajien näkemyksiä luomutuotteista ja luomutuotteiden markkinoinnista sekä sitä, millainen merkitys tuotannon läheisyydellä on luomutuotteiden ostamisessa. Menetelmänä käytettiin ryhmäkeskusteluja, joihin osallistui luomutuotteita säännöllisesti tai silloin tällöin käyttäviä Kuluttajaneelin jäseniä. Suomen osuudesta vastaa Helsingin yliopiston Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus Mikkeliissä. Kuluttajatutkimuskeskus on hankkeessa mukana alihankkijana. Tulokset julkaistaan osana mukana olevien maiden tuottamaa yhteistä raporttia vuonna 2004.

Consumer trust in food/ Kuluttajien luottamus ruokaan

Suomea voi Euroopan mittakaavassa luonnehtia korkean luottamuksen maaksi, vaikka luottamus ruoan turvallisuuteen ei olekaan täysin varauksetonta tai jaettava kaikkien kuluttajien kesken. Eurooppalaisen yhteistutkimushankkeen ”Trust in food” mukaan kuluttajat Suomessa (N=1207) liittävät ruoantuotantoon ja elintarvikeketjun toimintaan myös epävarmuustekijöitä. Yleisesti ruoan turvallisuuden ja terveellisuuden nähdään pitkällä aikavälillä parantuneen, vaikka epäterveellisiä ruokailutottumuksia, allergioita ja erilaisia ruokaan liittyviä riskejä pidetään tälläkin hetkellä ongelmana. Turvallisimpina elintarvikkeina kuluttajat näkevät Suomessa tuoreet kasvikset ja hedelmät ja heikoimpina pidetään pikaruokapaikkojen ruoan ja geeniteknologian avulla tuotettujen elintarvikkeiden turvallisuutta. Luottamus ruokaan vaihtelee tuotteittain, toimijoittain ja tilanteittain. Miehet, nuoret ja korkeammassa sosioekonomisessa asemassa olevat luottavat ruokaan muita varauksettomammin. Tutkimusraportti julkaistaan keväällä 2004.

Kuluttajat arvostavat yksinkertaisia ja käytännöllisiä pakkauksia

Tutkimuksessa tarkasteltiin kuluttajien näkemyksiä sekä yleensä päivittäistavarapakkauksista että erikseen kahdessa tuoteryhmässä: valmisruoka- ja konetiskiainepakkauksissa. Kuluttajat arvioivat kuutta erilaista tuote-esimerkkiä, joista osa oli markkinoilla olevia, osa kuvitteellisia. Tutkimuksessa oltiin erityisen kiinnostuneita siitä, millaiset tekijät pakkauksissa viestivät tur-

vallisuudesta kuluttajille. Vaikka turvallisuus on tärkeää ja sitä jäsennettiin monin tavoin ja vaihdellen eri tuotteissa, keskeisintä kuluttajille vaikuttaisi kuitenkin olevan pakkausten käytettävyys. Uusiin pakkausratkaisuihin suhtauduttiin uteliaasti, mutta samanaikaisesti kriittisesti pohtimalla niiden tarpeellisuutta sekä hyödynnettävyyttä suhteessa hintaan. Kuluttajien toiveet pakkausten yksinkertaisuudesta ja toimivuudesta kohdistuivat erityisesti avattavuuteen ja suljettavuuteen, pakkausmerkintöihin, materiaaleihin ja niiden hävitettävyyteen sekä pakkausten ulkonäköön, kuten esimerkiksi muotoiluun.

Elintarvikkeiden kulutusmuutokset 1985–1998

Kulutusmuutosten tarkastelussa käytetään aineistona Tilastokeskuksen kokoamia kyseisten vuosien kotitaloustiedusteluja ja kulutustutkimuksia. Vuoden 1998 kulutustutkimuksen jälkeen Tilastokeskus ei ole koonnut tietoja elintarvikkeiden määrällisestä kulutuksesta. Toimintavuoden aikana selvitettiin kodin ulkopuolella ruokailussa tapahtuneet muutokset. Kodin ulkopuolella ruokaillaan keskimäärin kaksi kertaa viikossa, vähän useammin vuonna 1985 kuin vuonna 1998. Kotitalouden viitehenkilön ikä, sukupuoli ja kotitalouden rakenne vaikuttavat kodin ulkopuolella ruokailun yleisyyteen. Keskeisin muutos oli työpaikka-aterioiden vähentyminen ja hampurilais- sekä pizza-aterioiden lisääntyminen niin yksinasuvien, lapsettomien parien kuin lapsiperheidenkin kulutuksessa. Myös vanhusten palveluaterioiden määrä oli lisääntynyt.

Kuluttajien juustovalinnat kaupassa

Tutkimuksessa jatkettiin jo aiemmin aloitettua teemaa kuluttajien juuston käytöstä ja valinnasta. Tutkimuksessa pureuduttiin syvemmälle kuluttajien todellisiin juustovalintoihin siellä, missä valinnat tehdään eli kaupan juustohyllyjen äärellä. Tutkimuksessa haastateltiin 180 juustoa ostanutta kuluttajaa kolmessa pääkaupunkiseudun myymälässä. Keskeisinä tarkastelunkohteina olivat kuluttajien yleiset mielipiteet juuston valintaan vaikuttavista tekijöistä. Lisäksi selvitettiin kuluttajien haastattelupäivänä tekemät juustovalinnat ja näiden valintojen syyt. Erilaisia mielipiteitä ja erilaista käyttäytymistä juuston valinnassa erotteli tutkimuksessa eniten kuluttajien tapa yleensä ostaa juustoa päivittäiseen käyttöön, kotitaloustyyppi ja koulutustausta. Tutkimus oli osa Eläinlääkintä- ja elintarviketutkimuslaitoksen (EELA) koordinoimaa yhteistutkimushanketta Kotimaiset kevytjuustot ja kuluttajan valinnat.

Kuluttajat, päättäjät sekä lähi- ja luomuruoka. Mahdollisuuksia PK-sektorille.

Tutkimushankkeen taustalla on suomalainen ja eurooppalainen keskustelu elintarvikkeiden turvallisuudesta, laadusta ja tuotantomenetelmistä sekä lähi- ja luomuruoan tarjoamista uusista mahdollisuuksista sekä yrittäjille että kuluttajille. Hanke toteutetaan vuosina 2003–2005 Kuluttajatutkimuskeskuksen koordinoimana yhteistyössä MTT Taloustutkimuksen ja VTT Biotekniikan kanssa. Vuonna 2003 toteutettiin kolme laadullista tutkimusta, joiden tulosten perusteella rakennetaan yleistettäviin tuloksiin tähtäävä kysely vuonna 2004. Kuluttajatutkimuskeskuksen laadullisessa osiossa ”Kuluttajat, luottamus ja lähi- ja luomuruoan valinta” on tutkittu miten kuluttajat ymmärtävät ja määrittelevät lähi- ja luomuruokaa. Toiseksi on tarkasteltu lähi- ja luomuruoan hyväksyttävyyttä ja käyttöhalukkuutta erityisesti joukkoruokailussa. Kolmanneksi tutkimuksessa on selvitetty lähi- ja luomuruoan valintaa luottamuksen näkökulmasta.

Uuden teknologian markkinat ja käyttäjätarpeet

Kolmannen sukupolven matkaviestintä

Kuluttajien suhtautuminen kolmannen sukupolven matkaviestinnän laitteisiin ja palveluihin on tärkeä kysymys niiden kaupallisen menestyksen kannalta. Visioissaan laitevalmistajat ja teleoperaattorit esittävät teknisten mahdollisuuksien ohella tulevaisuuden kuluttajien elämäntapoja. Matkaviestinmarkkinoita ollaan kehittämässä liikkuville, harrastaville ja intensiivistä elämää viettäville kuluttajille.

Multimedian varaan rakentuvat matkaviestinpalvelut ovat kehittyneet nopeasti. Perinteisesti on ajateltu niiden olevan samantyyppisiä kuin aikaisempien palvelujen ja täyttävän käyttäjien vapaa-ajan hiljaisia hetkiä. Sen lisäksi multimediapalvelujen on kuitenkin havaittu tarjoavan mahdollisuuden entistä sosiaalisempaan matkaviestimen käyttöön. Tunteet ja yhteinen hauskanpito sopivatkin hyvin multimediapalvelujen yhteyteen. Palvelujen suosion ennustamisessa on huomioitava asianmukaisen teknologian yleistymisen lisäksi teknologian helppokäyttöisyys ja palvelujen soveltuminen käyttäjien muuttuvaan arkipäivään.

Ruokaa netistä

Tutkimuksessa tarkastellaan päivittäistavaroiden verkkokaupan palvelujen käyttöä kotitalouksissa ja palvelujen soveltuvuutta erilaisten kuluttajien arkeen. Vain harva suomalainen ostaa päivittäistavaroita verkosta. Tyypillisin verkko-ostaja on pääkaupunkiseudulla asuva kiireinen lapsiperhe. Muita verkkokaupan asiakkaita ovat hintatietoiset naiset, liikuntarajoitteiset, yksin asuvat nuoret miehet ja uusien teknologioiden kokeilusta kiinnostuneet kuluttajat. Säännöllisesti verkosta päivittäistavaroita ostavat ovat varsin tyytyväisiä verkkokaupan palveluihin. Verkosta ostamalla voi säästää aikaa, vaivaa ja rahaa. Verkko-ostaminen on heistä lisäksi hauskaa. Satunnaisesti verkossa asioivat eivät sen sijaan ole yhtä varmoja verkko-ostamisen miellyttävyydestä ja hyödyllisyydestä. Vaatii runsaasti kokeilua ja opettelua, ennen kuin verkko-ostamisen todelliset hyödyt ovat havaittavissa ja verkko-ostaminen on omaksuttavissa osaksi arjen rutiineja. Tutkimus hyväksyttiin keväällä 2003 kuluttajaekonomian lisenssiaatin tutkimukseksi.

Tuottajien ja kuluttajien kohtaaminen ("Users as collaborators")

Uudet markkinat ja käyttäjätarpeet tutkimusryhmän tutkimuksellinen lähtökohta on ajatus, jonka mukaan kuluttaja tuodaan osaksi yritysten varhaista tuotekehitystä. Tällä alueella on valmisteltu neljää väitöskirjaa Tutkimukset digitaalisesta televisiosta, rannetietokoneista, mobiilipaikannuksen konsepteista ja kuvapuhelimen kehittäjistä tähdentävät kuluttajan äänen kuuntelemisen tärkeyttä. Tästä näkökulmasta väitöskirjoja valmistellaan seuraavista aiheista:

- Hobbyist Knowing in Organization: Passion for Sports in Product Development Performing New Media - Critical Framework for Design
- Terveysteknologian käyttäjäkuvat
- Television uudelleen keksiminen

Vapaa-ajan trendit ja kuluttajien hyvinvointi ("Manufacturing leisure- innovations in fun")

Tutkimusryhmä on laajentunut post-doctoral tasoista tutkimustaan sekä yritys yhteistyön että akateemiset tutkimuksen suuntaan. Tekesin rahoittamassa vapaa-ajan klusteritutkimuksessa "uutta vapaa-ajantaloutta" ja sen innovaatioita kuvataan kuluttajien merkitysmaailmasta ja arjesta lähtien. Kuluttajalähtöisen vapaa-ajan kuvauksessa korostuu vapaa-ajan historiallinen muuntuminen, kuluttajien vapaa-ajalleen antamat merkitykset sekä vapaa-ajan koostuminen monenlaisen aineettomien ja aineellisten elementtien kokonaisuudesta. Viime vuosina virinnyt onnellisuustutkimus tukee käsitystä, jonka mukaan rikas elämä koostuu kahdesta vastakkaiselta näytävästä seikasta: tyhjistä ajasta ja harrastusten tuottamista haasteista. Kummassa-

kin oleellista on ihmisen mahdollisuus toteuttaa omia haaveitaan. Kuluttajatutkimuskeskuksen koordinoimassa kansainvälisessä tutkimushankkeessa ”Manufacturing Leisure - Innovations in Fun” eri maiden tutkijat valmistelevalle yhteistyössä vapaa-ajan trendejä kuvaavan teoksen.

Tulevaisuuden keittiö

Tulevaisuuden keittiö -tutkimuksessa arvioitiin, millaisia mahdollisuuksia on kytkeä kestävä tietoyhteiskuntakehitystä keittiöön liittyviin ekologisesti kestäviin innovaatioihin. Hankkeessa kokeiltiin menetelmää, jota kutsutaan visionääriseksi vuorovaikutukseksi. Mentäessä lähelle kuluttajan elämää ja tarjottaessa mahdollisuutta tuoda esiin omia näkemyksiä ratkaisu voi löytyä muualta kuin asiantuntijat ovat odottaneet. Ympäristö- ja teknologia-asiat liittyivät kuluttajilla käytännöllisyyteen, kierrätettävyyteen ja sosiaalisuuteen. Keittiöt tarjosivat hyvän lähtökohdan keskustella siitä, mitä nautinnolliseen, hyvään elämään kuuluu.

Markkinoiden kilpailullisuus

Euro, kuluttajat ja markkinat –tutkimuskokonaisuus

Euro, kuluttajat ja markkinat –tutkimuskokonaisuudessa tarkasteltiin valuutan vaihtumisen aiheuttamia muutoksia markkinoilla ja kuluttajien arjessa. Kokonaisuuden osarahoittajana oli Kauppa- ja teollisuusministeriö. Tavoitteena oli hintaseurannan keinoin ennaltaehkäistä mahdollisia euron aiheuttamia hintojen nousuja. Lisäksi eri osahankkeista koostuneessa kokonaisuudessa pyrittiin lisäämään markkinoiden läpinäkyvyyttä sekä ymmärrystä markkinoiden toimintamekanismeista. Yli kolme vuotta kestänyt seuranta- ja tutkimusprojekti oli onnistunut. Tärkeimpänä osoituksena tavoitteiden saavuttamisesta on se, ettei euron tulo nostanut hintatasoa. Pääasiallisina syinä tähän ovat olleet varmaankin kuluttajien valppaus ja myös euron käyttöönoton aikoihin vallinnut taloudellinen epävarmuus.

Hintaerot ja niiden syyt maiden välillä

Hintaerot ja niiden syyt maiden välillä on vuonna 2003 käynnistynyt laaja tutkimusprojekti. Projekti perustuu Eurostatin koordinoimiin eri toimialojen hinta-aineistojen hyödyntämiseen. Ensimmäinen osa projektista on elintarvikkeiden hintaerojen tarkastelu maiden välillä. Projektia osarahoittajana toimii Maa- ja metsätalousministeriö. Elintarvikkeiden hintaerojen selittämisessä on tarkoitus varsinaisen tiedon tuottamisen lisäksi kehittää menetelmiä, joita voidaan hyödyntää muidenkin toimialojen tarkastelussa. Menetelmä antaa myös mittarin maan kilpailullisuudesta. Elintarvikkeiden hintojen selittäminen tehdään yhteistyössä Food Marketing Policy Centerin (University of Connecticut) kanssa.

Energiamarkkinoiden kilpailullisuus

Energiamarkkinoiden kilpailullisuuden osa-alueella on tutkittu paikallisten sähköjakeluverkko-yhtiöiden hinnoittelua ja tehokkuutta Suomessa, Ruotsissa ja Norjassa tavoitteena arvioida näissä maissa sovellettujen säännöstelyjärjestelmien onnistuneisuutta. Tutkimuksen päätulokset on julkaistu KTK:n työselosteita sarjassa. Vuoden 2003 lopulla tutkimus on keskittynyt energiamarkkinoiden kilpailutilanteen muutosten tarkasteluun ennakoiden erityisesti vuonna 2005 voimaan tulevan EU:n päästökauppadirektiivin mahdollisia vaikutuksia. Joulukuussa aloitettiin hintaseuranta-tutkimus, jossa pyydettiin tarjoukset kaikilta julkisesti listatuilta sähkön tarjoajilta. Lisäksi on tarkasteltu viime vuosien sähköverkkoinvestointien kehitystä vapilla sähkömarkkinoilla.

Kaupan suuryksiköiden kilpailuvaikutusten arviointi

Tutkimuksen kohteena oli Kirkkonummen Prisma ja sen perustamisen aiheuttamat kilpailuvaikutukset vaikutusalueellaan. Tutkimuksessa testattiin LTT-Tutkimus Oy:n kehittämää arviointikehikkoa.

Vähittäiskaupan suuryksikön sijoittumispäätös

Tutkimuksessa kuvataan ja analysoidaan vähittäiskaupan suuryksikön sijoittumissuunnittelu- ja päätöksentekotyöhön liittyviä käytäntöjä. Käytäntöjä tarkastellaan prosessissa mukana olleiden toimijoiden näkökulmasta. Tutkimuskohteena on Raisioon syksyllä 2001 avattu kaupakeskus Mylly. Tutkimus valmistuu ja julkaistaan 2004 aikana.

Lääkemarkkinoiden kilpailullisuus

Tutkimuksessa tarkastellaan reseptilääkkeiden vaihdettavuuden vaikutusta lääke-markkinoiden kilpailullisuuteen. Erityisesti tarkastellaan eri lääketyyppien (patenttisuojan alaiset lääkkeet, alkuperäislääkkeet ja rinnakkaislääkkeet) hintojen kehitystä. Lisäksi tarkastellaan lääkkeiden hintojen muutoksia ns. hintaputkien läheisyydessä.

Käytettyjen autojen markkinahinnat

Vuoden aikana toteutettiin projekti: ”Käytettyjen autojen markkinahinnat”. Projekti tehtiin yhteistyössä Grey-Hen Oy:n kanssa ja sitä rahoitti Tullihallitus. Tuloksena oli kuvaus käytettyjen autojen hintahajontaan vaikuttavista asioista ja käytettyjen autojen eri markkinoista.

TIETOPALVELU 2003

KULTU-tietokannat

Tietokannat palvelevat viranomaisia, kuluttaja- ja muita asiantuntijaorganisaatioita, tutkijoita, opetusta ja neuvontaa, tiedotusvälineitä ja kuluttajia. KULTU on käytettävissä tutkimuskeskuksen www-sivujen kautta. Tietokantoihin tallennetaan jatkuvasti 200 suomalaisen tutkimuslaitoksen, yliopistojen ja korkeakoulujen laitoksen sekä viranomaisen ja järjestön kuluttajatutkimusta koskevia tietoja. Tietokantojen sisältöä ja käytettävyyttä kehitettiin: neljää alatielätkantaa päivitettiin jatkuvasti ja tietokannoista hakua parannettiin uudistamalla tulostusformaatit.

- Kulutustutkijat-tietokannan sisältö tarkistettiin ja päivitettiin.
- Tutkimustietokantaan sisältyi vuoden lopussa 5560 tutkimuksen tiedot. Toimintavuonna lisäys oli 400 uuden Suomessa julkaistun tutkimuksen tiedot. Tutkimustietokannassa olevien ruotsin- ja englanninkielisten tiivistelmien avulla levitettiin ulkomaille tietoa Suomessa tehdyistä kuluttajatutkimuksista.
- Tavarat ja palvelut -tietokannassa oli 11 225 testin, vertailun, markkinakatsauksen, artikkelin ja hintavertailun tiedot. Lisäys kertomusvuonna oli 1000.

WWW-sivut

Toimintavuoden aikana kehitettiin verkkopalvelua laajentamalla www-sivustoa. Osa tutkimusraporteista julkaistiin vain verkossa. Osasta painettuja tutkimusraporteja laadittiin myös verkkoversiot.

Verkkosivuilla käytiin keskimäärin 300 kertaa päivässä. Puolen vuoden seurantajakson aikana käyntejä oli kaikkiaan noin 55 000. Useimmin luetut sivut olivat KULTU-tietokantojen sivut, ajankohtaista, julkaisut ja tutkimus. Noin 40 % verkosta imuroiduista, vain verkossa julkaistuista tutkimusraporteista koski käytettyjen ajoneuvojen markkinahinnat -raporttia ja kahta DigiTV-raporttia.

Tutkimuksen tukipalvelu

Henkilöstölle tukipalveluna tehtävien tiedonhakujen määrää lisättiin. Toimintavuonna hankittiin käyttöoikeuksia uusiin elektronisiin aineistoihin. Toimintavuoden aikana hoidettiin 938 kaukopalvelupyynnöitä. Tutkijoita avustettiin jatkuvassa tiedonseurannassa eri lähteistä. Kirjasto- ja tietokantakoulutusta järjestettiin kahdeksan kertaa. Kotimaisia ja ulkomaisia sanoma- ja aikakauslehtiä tilattiin henkilöstön käyttöön yhteensä 65 julkaisua. Sähköisesti käytettävissä olevien lehtien saavutettavuutta ja määrää lisättiin.

Tutkimuksista tiedottaminen

Tutkimustuloksista tiedotettiin omissa julkaisusarjoissa julkaistujen raporttien lisäksi, nettijulkaisuina www-sivuilla, muissa julkaisusarjoissa, aikakauskirjoissa, seminaarijulkaisuissa, ulkomaisissa tieteellisissä lehdissä ja seminaarijulkaisuissa, lehdissä ja lehdistötiedotteissa. Lisäksi järjestettiin sekä omia tiedotustilaisuuksia että tiedotustilaisuuksia yhteistyössä muiden kanssa.

Kuluttajaportaali

Tutkimuskeskus teki yhdessä Kuluttajaviraston kanssa hankesuunnitelman rakentaa Kuluttajaportaali Suomi.fi-palvelun yhteyteen. Tavoitteena on helpottaa kuluttaja-asioihin liittyvän tiedon löytymistä netistä. Valtiovarainministeriön hallinnon kehittämisosasto myönsi hankkeen määrittelyyn rahoitusta vuodelle 2004. Hanke toteutetaan yhteistyössä eri tahojen kanssa.